

Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Кафедра вокально-хорового, хореографічного та
образотворчого мистецтва

«До захисту допускаю»

**завідувач кафедри вокально-хорового,
хореографічного та образотворчого мистецтва, професор**

_____ **І. Бермес «___» 2024 р.**

**РОЛЬ ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ
ПЕДАГОГА – ВОКАЛІСТА**

Спеціальність: 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Магістерська робота

на здобуття кваліфікації – Вчитель музичного мистецтва, викладач закладу
фахової передвищої, вищої освіти

Автор роботи Кучма Вероніка Андріївна _____

підпис

**Науковий керівник кандидат педагогічних наук, доцент
Кишакевич Світлана Володимирівна _____**

підпис

Дрогобич, 2024

АНОТАЦІЯ:

Вероніка Кучма. «Роль виконавської діяльності у професійній підготовці педагога-вокаліста».

Магістерська робота присвячена проблемам дослідження ролі виконавської діяльності у професійній підготовці педагогів-вокалістів, розробці методів інтеграції виконавських навичок у навчальний процес для підвищення рівня професійної компетентності. Досліджено психолого-педагогічні основи виконавської діяльності та їх вплив на підготовку педагога-вокаліста. У роботі було проаналізовано методи інтеграції виконавських навичок у навчальний процес, розкрито зміст технічних навичок педагога-вокаліста у процесі виконавської діяльності та досліджено вплив емоційного інтелекту на педагогічну майстерність у контексті виконавської діяльності. Автором зроблено огляд концептуальних моделей вокальної педагогіки, які передбачають використання виконавської діяльності у професійній підготовці педагогів-вокалістів. Відзначається, що завдяки емоційному інтелекту педагог стає здатним використовувати більш ефективні методи навчання, що сприяють як технічному, так і емоційному розвитку студентів.

ANNOTATION:

Veronika Kuchma. "The role of performing activity in the professional training of a teacher-vocalist".

The master's thesis is devoted to the problems of studying the role of performing activity in the professional training of teacher-vocalists, the development of methods for integrating performing skills into the educational process to increase the level of professional competence. To investigate the psychological and pedagogical foundations of performing activity and their impact on the training of a teacher-vocalist. The work analyzed the methods of integrating performing skills into the educational process, revealed the content of the technical skills of a teacher-vocalist in the process of performing activity and investigated the impact of emotional intelligence on pedagogical skill in the context of performing activity. The author reviewed the conceptual models of vocal pedagogy, which involve the use of the role of performing activity in the professional training of teacher-vocalists. It is noted that thanks to emotional intelligence, a teacher becomes able to use more effective teaching methods that contribute to both the technical and emotional development of students.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГА-ВОКАЛІСТА.....	10
1.1 Психолого-педагогічні основи виконавської діяльності та їх вплив на підготовку педагога-вокаліста.....	10
1.2 Концептуальні моделі вокальної педагогіки.....	18
РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК ПЕДАГОГА-ВОКАЛІСТА ЧЕРЕЗ ВИКОНАВСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ.....	31
2.1 Методи інтеграції виконавських навичок у навчальний процес...	31
2.2 Формування технічних навичок педагога-вокаліста засобами виконавської практики.....	37
2.3 Вплив емоційного інтелекту на педагогічну майстерність у контексті виконавської діяльності.....	52
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63

Вступ.

Актуальність теми магістерської роботи "Роль виконавської діяльності у професійній підготовці майбутнього педагога-вокаліста" зумовлена необхідністю формування компетентних фахівців у галузі музичної освіти. У сучасному світі, де якісна підготовка педагогів набуває особливого значення, важливо забезпечити студентів-вокалістів практичним досвідом. Виконавська діяльність дозволяє їм не лише освоїти технічні аспекти співу, а й розвинути педагогічні якості. Майбутні педагоги-вокалісти, залучаючись до виконавської практики, глибше усвідомлюють значення сценічної майстерності, що допомагає їм формувати уявлення про виклики, які можуть виникнути у їхніх учнів. Під час виконавської діяльності педагоги стикаються з різноманітними викликами, які вимагають від них гнучкості та адаптивності. Це вміння є надзвичайно важливим для сучасного педагога, адже дозволяє йому ефективно взаємодіяти з учнями різного рівня підготовки. Виконавська діяльність також допомагає розвивати креативність, що є важливою складовою педагогічної майстерності.

Виконавська діяльність сприяє особистісному зростанню студентів, дозволяючи їм краще зрозуміти власний потенціал. Вона також допомагає майбутнім педагогам розвивати гнучкість і адаптивність, що є важливими якостями для роботи з різними категоріями учнів. Участь у виконавських заходах мотивує студентів до саморозвитку і підвищення рівня професіоналізму. Виконавська діяльність розвиває креативність, що є важливим аспектом педагогічної майстерності, дозволяючи майбутнім педагогам застосовувати індивідуальні підходи.

Виконавський досвід сприяє формуванню у студентів здатності передавати емоції через музику, що стане важливим у викладацькій практиці. Завдяки участі у виконавських заходах студенти набувають досвіду роботи з аудиторією, що підвищує їхні комунікативні навички. Виконавська діяльність також сприяє розвитку емпатії, дозволяючи майбутнім педагогам краще розуміти емоційні потреби своїх учнів. Майбутні педагоги, які мають

виконавський досвід, здатні ефективніше вирішувати педагогічні завдання, обираючи найкращі методи для різних ситуацій. Виконавська діяльність сприяє розвитку у студентів здатності до управління стресом, що є важливим для ефективної педагогічної роботи. Виступи на сцені допомагають студентам здобувати впевненість у собі, що необхідно для подальшого успіху в навчанні та викладанні.

Майбутні педагоги, які активно займаються виконавством, набувають навичок роботи з власними емоціями, що дозволяє краще підтримувати учнів. Виконавська діяльність допомагає студентам формувати естетичний смак, що є необхідним для їхньої майбутньої роботи з учнями. Участь у виконавських заходах дозволяє студентам вивчати різні музичні стилі, що розширює їхній педагогічний арсенал. Завдяки виконавському досвіду студенти можуть краще зрозуміти, як ефективно навчати вокалу, враховуючи різні техніки та підходи. Майбутні педагоги, які мають виконавський досвід, здатні ефективніше комунікувати зі своїми учнями, створюючи довірливу атмосферу на заняттях.

Виконавська діяльність допомагає студентам навчитися працювати в команді, що є важливим для співпраці з іншими музикантами та педагогами. Участь у виконавських заходах розвиває у студентів почуття відповідальності, що є необхідним для подальшої роботи з учнями. Виконавська діяльність допомагає студентам розвивати здатність до самоаналізу, що сприяє їхньому професійному росту.

Майбутні педагоги, які активно займаються виконавством, здатні краще мотивувати своїх учнів до саморозвитку. Виконавська діяльність дозволяє студентам зрозуміти значення дисципліни та постійного вдосконалення, що є важливим для їхньої педагогічної кар'єри. Участь у виконавській діяльності дає можливість студентам знайомитися з новими підходами у музичному навчанні. Виконавський досвід дозволяє студентам краще зрозуміти значення практичних навичок у вокальній педагогіці. Майбутні педагоги-вокалісти, які мають виконавський досвід, здатні ефективніше адаптувати свої методи навчання під потреби учнів.

Виконавська діяльність допомагає студентам розвивати самоконтроль, що є важливим для успішного педагогічного процесу. Участь у виконавських заходах дозволяє студентам формувати впевненість у власних силах, що сприяє їхньому професійному становленню. Виконавська діяльність є важливим компонентом підготовки майбутніх педагогів, оскільки розвиває в них відчуття відповідальності.

Проблемам аналізу виконавської діяльності у професійній підготовці майбутнього педагога-вокаліста присвячено чимало наукових праць та публікацій, серед яких слід виділити дослідження таких вчених, як А. Бондарчук [5], Л. Василенко [7], Е. Гавацко [8], В. Мирошниченко [21], Т. Ткаченко [33] С. Чернікова [42] та інші. Проте, незважаючи на наявність значної кількості досліджень, присвячених даній тематиці, недостатньо висвітленими залишаються проблеми, пов'язані із інтеграцією виконавських навичок у навчальний процес, вивченням ролі емоційного інтелекту у контексті виконавської діяльності тощо.

Таким чином, потреба врахування сучасних тенденцій у сфері музичної освіти та зростаючі вимоги до рівня підготовки фахівців, необхідність інтеграції практичних виконавських навичок у навчальний процес зумовили вибір теми магістерської дипломної роботи та її мету.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх педагогів-вокалістів.

Предмет дослідження – методи інтеграції виконавської діяльності у процес професійної підготовки майбутніх педагогів-вокалістів.

Мета дослідження – проаналізувати роль виконавської діяльності у професійній підготовці педагогів-вокалістів та запропонувати методи ефективної інтеграції виконавських навичок у навчальний процес для підвищення рівня їх професійної компетентності.

Для досягнення мети були поставлені такі **завдання**:

- дослідити психолого-педагогічні основи виконавської діяльності та їх вплив на підготовку педагога-вокаліста;

- проаналізувати концептуальні моделі вокальної педагогіки та методи інтеграції виконавських навичок у навчальний процес;
- розкрити зміст технічних навичок педагога-вокаліста у процесі виконавської діяльності;
- проаналізувати вплив емоційного інтелекту на педагогічну майстерність у контексті виконавської діяльності.

Методи дослідження: загальнонаукові методи дослідження: перехід від абстрактного до конкретного, історичний, логічний, аксіоматичний, системно-структурний, аналіз наукової літератури стосовно професійної підготовки педагогів-вокалістів; порівняльний аналіз; метод узагальнення; методи індукції, дедукції; аналіз та інтерпретація даних та ін.

Основними джерелами для написання магістерської роботи стали опубліковані дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців, у яких висвітлюють проблеми професійної підготовки педагогів-вокалістів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

- обґрунтовано вплив виконавської діяльності на розвиток емоційного інтелекту педагога-вокаліста;
- систематизовано психолого-педагогічні основи виконавської діяльності у контексті підготовки педагога-вокаліста;
- проаналізовано роль технічних навичок, набутих через виконавську практику, для підвищення професійної майстерності.

Теоретичне та практичне значення магістерської роботи. Теоретичне значення магістерської роботи полягає в систематизації знань про роль виконавської діяльності в професійній підготовці педагогів-вокалістів. Дослідження розкриває психолого-педагогічні основи та концептуальні моделі вокальної педагогіки, що сприяє формуванню науково-обґрунтованих підходів до інтеграції виконавських навичок у навчальний процес. Результати теоретичного аналізу дозволяють краще зрозуміти, як розвивати емоційний інтелект і технічні навички студентів-вокалістів, що є важливим для підготовки висококваліфікованих фахівців у сфері музичної освіти.

Практичне значення магістерської роботи полягає в розробці методичних рекомендацій для викладачів вокалу щодо ефективної інтеграції виконавської діяльності в навчальний процес. Запропоновані методи інтеграції виконавських навичок, розвитку технічних навичок через сценічну практику та формування емоційного інтелекту можуть бути застосовані для підвищення якості підготовки майбутніх педагогів-вокалістів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки магістерської роботи викладено у виступах, котрі виголошувались на трьох наукових семінарах з проблематики написання магістерських робіт кафедри вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва (протокол № 12 від 22 листопада 2023 р.; протокол № 6 від 23 травня 2024 р.; протокол № 9 від 17 жовтня 2024 р.); щорічній звітній науковій конференції студентів факультету початкової освіти та мистецтва, яка відбулася 21 березня 2024 р.; опубліковано статтю «Еволюційні процеси виконавської діяльності вокаліста». *Теорія та практика мистецької едукції у цивілізаційних викликах сьогодення* :зб. Матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції : Дрогобич, 23–24 листопада 2023р. Дрогобич, 2024. С. 128–133; попередньому захисті магістерських робіт на засіданні кафедри вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва факультету початкової освіти та мистецтва ДДПУ ім. Івана Франка.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури (58 найменувань). Загальний обсяг магістерської роботи – 69 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГА-ВОКАЛІСТА

1.1. Психолого-педагогічні основи виконавської діяльності та їх вплив на підготовку педагога-вокаліста.

Психолого-педагогічні основи виконавської діяльності та їх вплив на викладацьку діяльність є важливими аспектами у підготовці майбутніх вокалістів і педагогів-вокалістів, оскільки вони визначають підходи до формування виконавських навичок та забезпечують ефективне навчання. Виконавська діяльність вокаліста передбачає не тільки володіння технічними навичками, а й здатність емоційно виразити зміст музичного твору. Це вимагає від студента розвитку емоційного інтелекту, самоконтролю і здатності справлятися з психологічними труднощами, такими як сценічна тривога чи страх публіки. Психологічна підготовка студента дозволяє йому краще розуміти свої емоції та навчитися управляти ними під час виступів. Відповідно, викладач повинен бути не лише наставником у вокальній техніці, а й психологом, який підтримує свого учня в емоційно складних моментах.

Педагогічний аспект зосереджений на передачі знань, навичок і культурних цінностей від викладача до студента. Викладач створює умови для поступового і гармонійного розвитку студента, застосовуючи різноманітні методи і підходи, які відповідають індивідуальним особливостям кожного учня. Основою цього процесу є емпатія, педагогічна майстерність, а також здатність до творчої взаємодії зі студентами. Викладач, який бере до уваги психологічні особливості учня, може ефективніше підібрати методи навчання і забезпечити успішний розвиток його виконавської майстерності.

Вокалістам необхідно навчитися справлятися з емоційним навантаженням під час виступів. Стрес, тривога перед виступом, а також страх перед сценою можуть значно впливати на якість виконання. Психолого-педагогічні методики допомагають вокалістам розвивати емоційну стійкість і контроль. Методи, такі як візуалізація успішного виконання, техніки дихання і когнітивно-поведінкова

терапія, часто використовуються для зниження тривожності та покращення концентрації. Педагоги відіграють вирішальну роль у мотивації учнів до регулярної практики і самовдосконалення. Важливо не тільки розвивати технічні аспекти вокального мистецтва, але й формувати у вокалістів відчуття власної відповідальності за навчання. Вокалісти, які розвинули внутрішню мотивацію і саморегуляцію, частіше досягають успіху на сцені.

Викладач має формувати у студента не лише технічні навички, а й здатність до творчої самоінтерпретації музичних творів, що залежить від емоційного та інтелектуального розвитку. Психолого-педагогічний підхід включає встановлення довіри між викладачем і студентом, розвиток здатності до самовираження і глибокого переживання музичного матеріалу. Це досягається через підтримку творчої атмосфери на заняттях, що сприяє розкриттю виконавського потенціалу студента.

Психологічні дослідження показують, що сприйняття себе у взаємодії з публікою, відчуття підтримки та реакція аудиторії відіграють важливу роль у формуванні сценічної впевненості. Викладачі допомагають вокалістам адаптуватися до сцени, працюючи над їхньою соціальною впевненістю і стійкістю до критики.

Психологічні аспекти ефективності мають значний вплив на викладацьку роботу особливо у таких областях як спорт та музика, де висока продуктивність є критично важливою. Дослідження демонструють, що психологічні інтервенції можуть істотно покращувати продуктивність, оптимізуючи такі фактори, як самоефективність, зосередженість, мотивація та психічне здоров'я. Такі інтервенції корисні не тільки для спортсменів, але й надають важливі напрацювання для вчителів у сфері управління стресом та вдосконалення навчальних методик [55].

Психологічні аспекти виконавської діяльності досліджуються в рамках різних дисциплін, таких як музична психологія, а також когнітивна наука. Багато досліджень основну увагу приділяють дослідженню таких факторів, як концентрація, стрес, мотивація, тривожність і психологічна стійкість. Д. Копел

в роботі [48] проаналізував роль одного з центральних аспектів — здатності виконавця зберігати фокус у процесі виконання завдання. Наприклад, теорія "quiet eye" досліджує, як управління зором допомагає поліпшити результати у спортсменів і музикантів.

Поняття "поток" або "суперфлюїдності", яке описує стан, коли виконавець повністю занурюється в діяльність, і продуктивність стає максимальною без значних зусиль детально описано у дослідженні К. Андерсена [44]. Такий стан характеризується високим рівнем задоволення і є ціллю багатьох тренувальних програм.

Е. Кларк відзначає, що психологічні стреси, пов'язані з публічними виступами, є однією з основних проблем для музикантів. Тривога перед виступом може проявлятися у вигляді фізичних симптомів, таких як тремтіння, підвищене серцебиття або пітливість. Дослідження Е. Кларк [47] описує, як музиканти можуть подолати ці виклики за допомогою стратегій психологічної підготовки, таких як візуалізація, контроль дихання та когнітивно-поведінкові техніки.

Р. Чаффіні у дослідженні [46] відзначає що у музичних виступах велика увага приділяється тому, як пам'ять і концентрація впливають на продуктивність. Музиканти витрачають значний час на тренування і вдосконалення своїх когнітивних навичок для відтворення складних музичних композицій, що вимагає тісної взаємодії між психічними і фізичними здібностями.

Олександр Ростовський підкреслював, що виконавська діяльність є ключовим компонентом професійної підготовки вокаліста. Він стверджував, що саме через активну виконавську практику розвиваються технічні навички, музична виразність і здатність до інтерпретації, які є основою для формування повноцінної виконавської майстерності. За його словами, участь у концертній діяльності та виступах допомагає вокалістам не тільки вдосконалювати свій голосовий апарат, а й вивчати психологічні аспекти взаємодії з публікою, що є важливим елементом педагогічної роботи в майбутньому. Ростовський також

акцентував увагу на тому, що виконавська діяльність сприяє розвитку творчого мислення, оскільки кожен виступ – це можливість для вокаліста знайти нові рішення в інтерпретації музичного твору. Він вважав, що виконавська практика є невід'ємною частиною навчального процесу, адже саме вона дозволяє закріпити отримані знання і вміння на практиці [25].

У сфері музичної освіти психологічні чинники такі як самоефективність і самооцінка мають вирішальне значення, впливаючи на навчальний процес та розвиток особистості студентів. Музичні педагоги мають можливість створювати позитивне середовище, яке сприяє емоційному добробуту студентів, що позитивно відображається на їхніх академічних та соціальних досягненнях. Інтегрований підхід у музичному навчанні сприяє формуванню глибшої самосвідомості та креативності у студентів, що є важливим для їхнього особистісного розвитку та професійного зростання [56].

Також, концепція академічної адаптації акцентує на важливості психологічної підтримки в освітніх установах, ілюструючи як соціальна підтримка та психологічний клімат можуть значно вплинути на академічний успіх студентів. Це вказує на необхідність створення оптимального освітнього середовища, в якому студенти відчують цінність і підтримку, що сприяє їхній здатності ефективно справлятися з академічними викликами та досягати успіхів [52].

Це усвідомлення психологічних аспектів впливу на продуктивність та їх вплив на викладацьку діяльність підкреслює необхідність для педагогів бути обізнаними зі своїм психологічним станом та використовувати стратегії, які можуть підвищити їхню продуктивність та ефективність у викладанні.

Психологічні аспекти виступів і їх вплив на викладацьку діяльність у сфері музики можна розглядати з декількох точок зору:

1. Емоційний вплив. Виступи можуть викликати сильні емоції, як у виконавців, так і в аудиторії. Для музичних педагогів важливо навчити студентів керувати цими емоціями, оскільки вони можуть суттєво вплинути на якість виконання та здатність до сприйняття. Викладачі можуть

використовувати свій досвід для навчання студентів, як позитивно перетворювати тривогу виступу на емоційну силу.

2. Стрес та стресостійкість. Виступи часто асоціюються з високим рівнем стресу. Педагоги в сфері музики можуть використовувати психологічні техніки для навчання студентів ефективному впорядкуванню стресу. Такі навички не тільки допоможуть у виступах, але й в інших аспектах життя.

3. Самооцінка та самоповага. Виступи можуть мати значний вплив на самооцінку виконавців. Викладачі мають змогу допомогти студентам у розвитку позитивного самосприйняття та впевненості у власних силах, що є критично важливим для успішного виступу.

4. Мотивація і навчання. Музичні педагоги можуть використовувати виступи як засіб для підвищення мотивації серед студентів. Успіх на сцені може стимулювати бажання вдосконалюватися, а невдачі можуть стати цінними уроками.

5. Міжособистісні навички. Виступи часто вимагають взаємодії та співпраці між музикантами. Викладачі можуть допомогти студентам розвивати навички спілкування та командної роботи, які є важливими для музичних колективів.

Педагоги, які розуміють ці аспекти, можуть значно підвищити ефективність своєї викладацької діяльності, використовуючи особистий досвід та професійні знання для підтримки та розвитку своїх студентів. Психологічні аспекти виступів можуть впливати на викладацьку діяльність у сфері музики через:

- Впорядкування емоцій.
- Роботу зі стресом
- Підвищення самооцінки
- Розвиток мотивації
- Комунікацію та взаємодію в колективі.

Викладачі музики часто діляться своїм досвідом управління емоціями перед виступом зі своїми студентами. Наприклад, використання дихальних технік або медитації для зменшення тривожності перед виступами може бути

корисним для студентів, які стикаються з подібними викликами. Педагоги можуть навчити студентів методам стресостійкості, які вони використовували самі під час своїх виступів. Це може включати стратегії планування та організації репетицій, а також методи ментальної підготовки до виступу.

Викладачі можуть використовувати позитивне підкріплення та конструктивну критику для підтримки студентів. Власний досвід переживання невдач і успіхів на сцені допомагає їм краще розуміти емоційний стан студентів і надавати їм корисні поради. Педагоги можуть використовувати свої успіхи та невдачі для мотивації студентів, демонструючи, як перешкоди можуть стати важливими уроками. Приклади з власної практики викладачів можуть служити потужним джерелом натхнення для студентів.

Навички комунікації, які педагоги розвивають через власні виступи в ансамблях або оркестрах, можуть бути передані студентам, навчаючи їх ефективно спілкуватися і співпрацювати з іншими музикантами.

Наукова проблема визначення ролі виконавської діяльності у професійній підготовці педагога-вокаліста охоплює кілька теорій і концепцій, що стосуються професійної підготовки, розвитку виконавської майстерності та педагогічної діяльності. У межах педагогічної науки можна виокремити кілька підходів до музичної освіти, які стосуються нашої проблематики:

1. *Діалогічний підхід*. Акцентує увагу на взаємодії між суб'єктами через діалог як основну форму пізнання, де нові знання виникають через спілкування з більш досвідченими партнерами. Діалог у навчанні сприяє розвитку мислення та самостійності учня, оскільки він є активним учасником процесу пізнання. Таким чином, цей підхід розглядає навчання як двосторонній процес, де учитель і учень взаємно впливають один на одного.

2. *Теорія поетапного формування дій*. Згідно цієї теорії навчання вокалістів має відбуватися через поступове освоєння дій, починаючи з ознайомлення і завершуючи автоматизацією навичок. На першому етапі учень отримує загальне уявлення про завдання, наприклад, правильну постановку голосу. Наступні етапи передбачають виконання вокальних завдань спочатку з опорою

на зовнішні дії (слухові та візуальні підказки), а потім через внутрішню ментальну роботу (інтерналізацію). Поступово, вокальні навички стають автоматизованими, що дозволяє виконавцю зосередитися на виразності й художній інтерпретації твору. Цей підхід допомагає системно та свідомо оволодіти техніку співу, знижуючи ризик формування неправильних звичок.

3. Концепція індивідуалізованого підходу в навчанні. Розроблена Джоном Дьюї. Увага акцентована на необхідності адаптувати навчальний процес до індивідуальних особливостей учнів. Ця концепція передбачає, що кожен студент має унікальні здібності, рівень підготовки та потреби, і тому навчання повинно враховувати ці фактори для досягнення найкращих результатів. У контексті підготовки вокалістів, індивідуалізований підхід дозволяє враховувати фізіологічні та емоційні особливості голосу кожного учня, що важливо для розвитку його технічних і виконавських навичок. Педагог-вокаліст може варіювати методи викладання, вправи та репертуар відповідно до потреб учня, що сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу. Таким чином, індивідуалізація навчання допомагає розвивати унікальний потенціал кожного вокаліста, забезпечуючи максимально ефективну підготовку.

Теорія музичних здібностей Генріха Нейгауза стверджує, що музичні здібності не є вродженими, а можуть розвиватися через навчання та практику. Нейгауз підкреслював важливість емоційної та естетичної чутливості в розвитку музичних здібностей, зокрема виконавських навичок. У контексті вокалістів ця теорія підкреслює, що навіть базові музичні задатки можуть бути розвинені через систематичне навчання, розвиток голосових можливостей і вокальної техніки. Викладачі вокалу, керуючись цією теорією, допомагають учням розвивати не лише технічні навички, а й музичний слух, інтерпретаційні здібності та емоційну виразність.

Багато виконавців відчувають фізичні прояви тривоги, такі як прискорене серцебиття, слабкість м'язів і підвищену пітливість, а також психічні прояви, такі як утруднення з пам'яттю та відчуття паніки. Ці прояви, які часто спричинені швидким викидом адреналіну, можуть насправді підсилити виступ,

якщо виконавець зуміє правильно направити цю енергію. Вокалісти навчаються вважати ці симптоми передвісниками вдалого виступу, а не перешкодами. Зосереджуючись на тому, щоб надати аудиторії позитивний досвід, замість того, щоб хвилюватися про особисте сприйняття, вони можуть перетворити свою тривогу на натхненний виступ. Цей метод розглядається на різних ресурсах і викладається в рамках курсів, спрямованих на подолання тривожності, пов'язаної з виступами, з акцентом на важливість виконавчої перспективи і цілей [58].

Балансування виконавських та навчальних обов'язків є ключовим для класичних співаків, які одночасно підтримують здоров'я свого голосу і справляються з напруженим графіком виступів та викладання. Вони розуміють, що їх професійний досвід є незамінним у педагогічній роботі, оскільки вони можуть передати свої практичні знання студентам. Виконавський досвід сприяє їх здатності до надання студентам не тільки практичних порад, але й емоційної підтримки, що демонструє тісний зв'язок між виконавською та викладацькою діяльністю [51]

Лікування тривожності, пов'язаної з виступами, серед артистів може бути різноманітним і включати психотерапію, когнітивно-поведінкові методи та медикаментозне лікування, таке як застосування β -блокаторів. Підходи до лікування індивідуалізовані, враховуючи особливості кожного виконавця, включаючи біологічні, когнітивні, та екологічні чинники. Використання β -блокаторів допомагає контролювати фізичні прояви тривожності, однак їх слід застосовувати з обережністю через ризик побічних ефектів. Вибір методу лікування часто залежить від специфічних симптомів виконавця та контексту його виступів [53].

Відомі співаки теж мали власні методики як подолати свій страх сцени та тривогу під час виступів. Ріанна, відома своєю впевненістю, відкрито ділилася власними труднощами з публічними виступами. Вона визнала, що це невід'ємна частина її професії та знайшла способи адаптації та контролю над своєю тривогою. Під час виступу у Central Park Барбара Стрейзанд раптово забула

тексти своїх пісень. Це сталося у 1966 році, але паніка, яку вона відчула тієї ночі, залишилася з нею, за її словами назавжди. Протягом приблизно 27 років вона уникала виступів на сцені. А коли повернулася у 1994 році, Стрейзанд ніколи не виходила перед публікою без телесуфлера. Цей пристрій відображав не лише тексти пісень, а й будь-які інші обміни [49].

Род Стюарт мав значні проблеми зі страхом сцени на початку своєї кар'єри в США, де він навіть співав, ховаючись за колонками, щоб впоратися з нервозністю. Лучано Паваротті боровся зі сильним сценічним страхом, часто маючи сумніви у своїй здатності точно виконувати ноти перед кожним виступом. Він подолував цю тривогу, фокусуючись на музиці і розглядаючи свої виступи як спосіб служіння музиці.

1.2. Концептуальні моделі вокальної педагогіки

Процес опанування основами вокально-педагогічного мистецтва відбувається протягом навчання у відповідному закладі освіти та значною мірою сприяє формуванню у подальшому професійної виконавської майстерності майбутнього педагога-співака. У цьому контексті особливо актуальним є окреслення основних концептуальних моделей вокальної педагогіки, ознайомлення з якими сприятиме професійній підготовці педагога-вокаліста, здатного досягнути великих успіхів у власній педагогічній та творчо-виконавській діяльності.

Вважаємо за доцільне розкрити сутність поняття концептуальної моделі вокальної педагогіки, яку ми визначаємо як певну абстрактну модель, що визначає структуру *системи вокально-виконавських принципів та педагогічних методів*, властивості елементів вокальної техніки, зокрема процесу співацького звукоутворення.

У процесі свого зародження вокально-педагогічне мистецтво розвивалося експериментальними методами нагромадження відповідних знань стосовно сутності та походження голосу людини, а також його застосування в

різноманітних музично-виконавських стилях. На сучасному етапі розвитку вокальної педагогіки виявлено та досліджено низку концептуальних моделей, що містять основні теорії співацького голосоутворення. Варто зазначити, що знання теоретичних основ діяльності голосового апарату є необхідним для професійної підготовки педагога-вокаліста.

Однією з найбільш ранніх наукових концепцій у сфері зарубіжної вокальної педагогіки є міоеластична та нейрохронаксична теорії фонації [31; 39], які вважаються єдиною концепцією звукоутворення співака. У міру того, як розвивалося вокальне мистецтво у різні періоди свого існування відбувався поступовий, систематичний процес формування основних принципів і способів співацького голосоутворення.

Науковцями у сфері вокальної педагогіки було досліджено під час практичної діяльності вокаліста особливості функціонування його голосового апарату, зокрема специфіку формування його тембрального забарвлення, яке завжди позитивно впливає на слухацьку аудиторію [43]. Однак, як зазначає О. Стахевич, попри численні дослідження з даної проблеми чітко визначеної моделі вокального голосоутворення, що сприяла б створенню єдиної методики вокального навчання та виховання майбутніх педагогів-вокалістів на сьогодні так і не встановлено [31].

Розглянемо одну з найбільш ранніх наукових концепцій у сфері зарубіжної вокальної педагогіки стосовно утворення співацького звуку – міоеластична. Концептуальна модель зазначеної теорії передбачає, що вокальний звук утворюється внаслідок систематичного вібрування голосових зв'язок людини у процесі видиху на опорі. Дослідниками цієї теорії було детально описано процес роботи голосових зв'язок, який полягав у періодичному їхньому змиканні та розмиканні під дією повітряного тиску, що є важливою діяльною силою. Дослідження дали підстави стверджувати, що внаслідок систематичного та послідовного коливання складок відбувається процес згущення та розширення повітряного потоку. Так утворюється звукова хвиля [31].

Міоеластична модель пояснювала процес утворення висотного положення звуків. Так, згідно з цією концепцією звуковисотність виникає внаслідок стиснення та розтягнення голосових зв'язок співака, тобто в залежності від сили їхнього натягу відповідно буде утворюватись вищий, або ж нижчий вокальний звук. При цьому, зняття м'язового напруження, яке відбувається у гортані контролюється діяльністю центральної нервової системи вокаліста, яка водночас врегульовує процес надходження підзв'язкового видихаючого повітряного потоку.

Незважаючи на усі позитивні сторони даної теорії утворення співацького голосу, все таки існують певні недоліки. Насамперед, це відсутність повного обґрунтування стосовно точності інтонування, яке відбувається навіть внаслідок неповного змикання голосових зв'язок. Дана теорія також не дає роз'яснень щодо витримування вокалістом тієї самої висоти звучання голосу, але при зміні сили надходження підзв'язкового повітряного потоку.

Означена концептуальна модель не обґрунтовує і факт існування такої патології голосового апарату як афонія, що характерна відсутністю звучання голосу при нормальному змиканні голосових зв'язок. Ба більше, дана модель пояснює виникнення звуків з відносно невеликою частотністю коливань, тим часом як високі співацькі голоси, такі як тенор, володіють значно вищою частотністю. Не дослідженою зокрема залишається проблема відповідності розміру голосових зв'язок щодо співацького типу голосу вокаліста [31].

Зважаючи на недосконалість даної моделі виникла необхідність у винайденні іншої вокальної концепції, яка би обґрунтовувала ті процеси стосовно співацького звукоутворення, що не пояснювала попередня теорія. Так, у 1950 році такою концепцією стала «нейрохронаксична», або іншими словами «нейромоторна», яка виявила мозкове походження звукових коливань, утворених голосом [19; 22; 24]. Необхідно зауважити, що дана теорія також не є досконалою, однак вона більшою мірою давала роз'яснення щодо питань природи співацького голосоутворення.

Французьким науковцем Раулем Юссоном було доведено тотожність між частотою імпульсів, породжених центральною нервовою системою, завдяки яким і відбувається коливання голосових зв'язок та частотою основного звукового тону вокаліста. Згідно з теорією вченого частоту звукових коливань встановлює кількість скорочень голосових складок, які утворюються внаслідок систематичних нервових імпульсів [11; 31; 39].

Дослідник означеної концептуальної моделі з'ясував, що м'язи голосового апарату співака здійснюють вібраційні рухи у повітрі самотійно, не зважаючи на положення голосових зв'язок та стану підзв'язкового тиску повітряного потоку. Науковець здійснив порівняльний аналіз м'язів голосового апарату зі серцевим м'язом та встановив певну аналогію з їхньою спільною будовою, яка полягала в економності фізіологічних процесів в активному стані голосового апарату, оскільки складки були стійкими до втомлюваності та нестачі кисню.

У контексті проблеми здійснення виконавської діяльності майбутнього педагога-вокаліста вважаємо за доцільне виділити деякі важливі аспекти співацького звукоутворення згідно нейрохронаксихної концепції, знання яких позитивно впливатиме на сценічні виступи та сприятиме розвитку професійної майстерності:

- робота голосових зв'язок вокаліста узгоджується імпульсами, що йдуть з центральних відділів нервової системи. Досягаючи гортані, ці імпульси рухаються у сторону зворотного нерву, який і активізовує діяльність голосового апарату;

- частотність звукових коливань не залежить від тиску повітря. Виникнення вібрації голосових зв'язок у процесі співацької діяльності може відбуватися і без підзв'язкового повітряного потоку, що утворюється при видиху вокаліста;

- професійне та досконале співацьке звучання утворюється внаслідок поєднання вібрації голосових зв'язок та дії на них повітряного потоку. Висотність вокального звучання пов'язана з імпульсами, що рухаються у

сторону зворотного нерву. Необхідно зазначити, що звуковисотність не знаходиться в прямій залежності від обсягу підзв'язкового тиску, оскільки його подача з більшою чи меншою інтенсивністю буде впливати лише на потужність співацького звучання. Стосовно співацького дихання, то у процесі виконавської діяльності воно є ознакою інтенсивності голосу, оскільки здійснює безпосередній вплив на характер процесу змикання та розмикання голосових зв'язок;

- характерною особливістю заокруглених звуків у високій теситурі є збільшення пружності голосових зв'язок та їхнє розтягнення з певним продовженням;

- ефективній співацькій діяльності голосового апарату вокаліста сприяє рівень чутності звуків у концертному залі, що є особливо актуальним у процесі виступів на сцені;

Проблема застосування різноманітних підходів та поглядів у вокальній педагогіці, розглядається багатьма сучасними вченими. Серед них Н. Гунько [12], В. Матюшенко-Матвійчук [20], З. Міщенко [24], В. Павлічук [24], Н. Павлюк [24], О. Ушакова [35] та багато інших.

Однією із сучасних наукових концепцій вітчизняної вокально-педагогічної освіти, яка зорієнтована на формування професійної майстерності педагогів, розкриття їхніх індивідуальних творчих якостей є концепція українського вокального педагога, мистецтвознавця, доктора культурології, автора лінгвокультурної теорії сольного співу Валентини Антонюк [2]. Концептуальна модель вокальної педагогіки цієї видатної постаті ґрунтується на вітчизняних виконавських традиціях, вагомих наукових, творчих та педагогічних досягненнях.

Вокальній школі Валентини Антонюк притаманні дотримання національної манери сольного виконання, для якого характерні чітко виражені властивості сценічного виконавства. Вони полягають у застосуванні різноманітних особливостей вокальної мови, що проявляється у цікавих інтонаційних, артикуляційних та художньо-естетичних прийомах.

У цьому контексті для майбутніх педагогів-вокалістів визначаються відповідні завдання протягом навчання з дотриманням наступних вимог – досягнення віртуозних технічних можливостей, майстерне опанування усіма методами, способами та прийомами вокально-виконавського мистецтва, тембральна еластичність голосу, стильове розуміння, усвідомлення національних традицій виконавства, здатність професійно втілити художній образ, передбачений композитором [28].

Концептуальна модель вокальної педагогіки мисткині полягає в орієнтуванні на виконавську діяльність майбутнього педагога-вокаліста, наповнену професійним артистичним трактуванням вокальних композицій, бездоганним та переконливим поданням художніх образів та композиторської думки, майстерним умінням відтворювати емоційно-образну сферу твору.

Особливістю педагогічної практики В. Антонюк є спрямованість на розкриття артистичних здібностей у співака, підготовка його до майбутньої концертної та викладацької діяльності, акцентується увага на усвідомленому вокальному виконанні, яке повинне вирізнятися філігранною інтонаційною точністю, професійною дикцією та артикуляцією. Дотримання всіх цих нюансів, на думку педагога, сприятиме формуванню та розвитку власного амплуа вокаліста, що вирізнятиме його серед інших особливою харизмою та неповторним індивідуальним виконанням.

У контексті вокальної та педагогічної діяльності авторки необхідно відзначити застосування нею класичного вокального стилю бельканто, що проявляється у бездоганному вмінні управляти власним голосом. Педагог пропонує використання методу співпраці виконавця з автором вокальної композиції. Особливістю методики В. Антонюк є розкриття тембрального вокального забарвлення співака та професійне орієнтування у співацькому голосі при доборі як легкого, так і складного пісенного репертуару [28].

Одним з найбільш актуальних завдань педагога-вокаліста у контексті його виконавської діяльності, на думку науковиці, є систематична робота над формуванням вокального звуку, наповненим особливими тембральними

барвами, високою інтонаційною позицією та відповідними емоціями, що переконливо відтворюють художній образ твору. Щодо цього, авторка зазначає, що надзвичайно важливого значення у розвитку сучасної вокальної школи має орієнтація на національну музичну культуру, зокрема її кращі вокальні зразки. До того ж необхідно дотримуватись вокально-технологічних принципів, на яких побудований увесь музично-педагогічний процес у вищій школі.

Стосовно класифікації вокальних шкіл у географічному плані, то, на думку, В. Антонюк на сьогоднішній день усі школи дотримуються в переважній більшості єдиних вокально-технічних прийомів. Тому доцільніше вести мову про добру, або погану вокальну школу. Щодо застосування у виконавській практиці бельканто, то, як зауважує дослідниця, дане поняття варто трактувати не як вокальну техніку, а, все таки, як стиль виконання [28].

Згідно означеної концептуальної моделі, при умові систематичного та послідовного навчання можна досягнути відчуття стилю, філігранної виконавської вокальної техніки, яка характерна для академічного сольного виконання. У процесі співацької діяльності відбувається робота над взаємопоєднанням усієї системи голосового апарату вокаліста з музичним інструментом в одне єдине гармонійне ціле. Вокально-технічні вправи сприяють усуненню усіх неточностей та недоліків, що виникають при співі.

У процесі формування та розвитку вокальних шкіл методичні підходи до викладання сольного співу зазнавали змін та кожен педагог керувався власними, зручними для нього, способами та прийомами. Проте, саме викладацький та вокально-сценічний досвід В. Антонюк являється теоретико-методологічними основами сучасного вокально-виконавського мистецтва. Окреслимо деякі характерні ознаки, які притаманні науковій концепції авторки:

- висока вимогливість до процесу вокального навчання;
- акцентування особливої уваги в роботі над раціональним диханням та виразною дикцією і артикуляцією. Щодо останньої, то педагог наголошує на артикуляційній стороні, як способу правдивого втілення художньої мови в інтонаційно-образну сферу твору;

- робота над формуванням культури звуку, а саме заокругленого повноцінного звучання голосних; вміння подати точну та зрозумілу атаку звуку, рівне подання повітряного потоку у процесі співацької діяльності;

- оволодіння вокально-виконавськими штрихами, що являється основою співацької артикуляції. Акцентування уваги в педагогічному процесі на раціональну техніку дихання та відповідні вміння управляти нею. Виконання усіх цих нюансів сприятиме успішній концертній діяльності майбутнього педагога-вокаліста, його впевненості на сцені та формуванню надалі професійної майстерності;

- дотримання принципів абсолютно чіткого та бездоганного володіння нотного тексту, точного та чистого високого інтонування, подання яскравого тембрального забарвлення у процесі співу, демонстрація точності ритмічного виконання та виразного фразування;

- експресивна манера вокального виконання, яка сформувалася внаслідок систематичного застосування різноманітних засобів вокально-виконавської виразності, а саме динамічного, тембрового та агогічного нюансування. Вокальне звуковедення характерне наспівністю, використанням доволі широкого динамічного діапазону, чіткого та професійного вібрато та особливого тембрального звучання;

- використання засобів музичної виразності у виконавській діяльності, яке, згідно означеної концепції, передбачає правдиве та переконливе розкриття художнього образу вокальної композиції та передання композиторського задуму;

- переважання художньо-творчої складової у процесі вокально-виконавської діяльності, яка спрямована на творчу самореалізацію музиканта-творця, на відміну від інших вокальних шкіл, де акцент робиться на опануванні технічних навичок для розкриття художньо-образного змісту вокальної композиції;

- робота над інтонацією, яка, на думку автора, виникає у процесі переосмислення та відтворення виконавцем художнього образу вокального

твору. Інтонаційну сутність вокального звуку, фразування, мислення педагог порівнює ніби з певним оригіналом, для утворення якого виконавцю варто оволодіти комплексом різноманітних вокальних прийомів у процесі досконалого звуковидобування. Науковець визначає інтонацію як феномен певного творчого напруження, як певний наслідок докладання творчих зусиль в роботі над пошуком бездоганного вокального звучання;

- акцентування уваги на опанування таких виконавських навичок, як відчуття музичного стилю, ритмічне чуття, здатність до емоційного передання художнього змісту вокального твору. Спрямованість навчальної діяльності майбутнього педагога-вокаліста на розкриття усіх сторін його особистості, розвиток артистизму, вміння володіти слухацько-глядацькою аудиторією [28].

Важливим аспектом в роботі над вокальним твором Валентина Геніївна вважає підпорядкування технічних нюансів його художній меті. Педагог працює над осягненням студентом насамперед філософської сутності виконуваної ним композиції у поєднанні з формуванням бездоганних вокально-технічних навичок. Такими навичками є правильне співацьке дихання, володіння оперним звуком та інші, які є важливими складовими формування його професійної майстерності.

У процесі підготовки педагога-вокаліста, а саме до його виконавської діяльності великого значення набуває розвиток артистичності, що формується внаслідок внутрішнього переживання співаком образного змісту композиції. Саме від рівня музичної уяви вокаліста, його вміння емоційно відчувати музику та відтворювати композиторський задум залежатиме якість сприймання концертного виступу глядацько-слухацькою аудиторією [28].

Визначивши характерні ознаки концептуальної моделі В. Антонюк, можемо стверджувати, що дана модель спрямована насамперед на формування та розвиток професійної майстерності педагога-вокаліста. Акцентується особлива увага на творчій взаємодії викладача та студента на занятті, яка відбувається із застосуванням суб'єкт-суб'єктних відносин, спрямованих на

розкриття індивідуальності особистості майбутнього співака, формуванню та розвитку у нього власного неповторного виконавського стилю та інше.

Розглянута концепція є надзвичайно важливою для сучасної вітчизняної школи співу, оскільки представляє індивідуальну та цікаву методику, викладену у відповідних методичних напрацюваннях. Високий рівень творчих здобутків студентів на всеукраїнських та міжнародних вокальних конкурсах є показником ефективності застосування даної наукової концепції в освітньому музично-педагогічному процесі.

Застосування індивідуального підходу у виявленні природних задатків майбутнього вокаліста, здійснення у взаємному зв'язку процесу розвитку технічної та художньої сторони співака містить інша концептуальна модель вокальної педагогіки відомої львівської виконавиці, професора кафедри сольного співу Львівської консерваторії Володимири Чайки.

Концепція авторки стосується дотримання таких важливих, на нашу думку, педагогічних принципів вокальної педагогіки, які полягають в наступному:

- дотримання у процесі навчання індивідуального підходу, спрямованого на розкриття творчих здібностей майбутнього педагога-вокаліста;
- взаємопоєднання технічної та художньої сторони у професійному становленні співака;
- наслідування принципу послідовності та систематичності в роботі над процесом постановки голосу;
- акцентування уваги на формуванні природного вокального звучання;
- збереження, формування та розвиток особливого тембрального відтінку голосу співака;
- досягнення професійного оперного вокального звуку;
- застосування у виконавській діяльності вокальних резонаторів;
- досягнення високого вокального звукоутворення [38].

Концептуальна модель вокальної педагогіки львівської виконавиці була побудована на основі власного практичного досвіду, який професорка здобула,

опанувавши методику, притаманну для італійської школи співу [38]. Демонструючи бездоганне вокальне звучання, В. Чайка спрямовувала студентів таким чином у правильне методичне русло, адже, як стверджувала Одарка Бандрівська, в якій навчалась В. Чайка у класі сольного співу, «...молоді вокалісти не вміють себе слухати самокритично» [3, 39].

Професійна підготовка педагога-вокаліста, на думку науковиці, вимагає наполегливої праці над звуком, який повинен бути чітким, прикритим («під куполом»), заокругленим, рівним по відношенню до всіх регістрів, тембрально наповненим тощо. Майстерність виконання вокальної композиції залежатиме від усвідомленого індивідуального трактування виконавцем її художньо-образного змісту, характеру та інше.

Варто зауважити, що авторка наукової концепції дотримувалась у власній вокально-педагогічній діяльності принципу надання студенту свободи вибору індивідуальної манери виконання, трактування, нюансування та усвідомленого розуміння сутності композиції. Пріоритетність при виконанні романсів та народних пісень завжди надавалась ретельному вивченню літературного тексту для більш повного та правдивого розкриття художньо-образного змісту.

Характерною ознакою концептуальної моделі вокальної педагогіки В. Чайки є розвиток, формування та вдосконалення у майбутніх педагогів-вокалістів вокально-технічних навичок. У цьому контексті необхідно відзначити укладення автором відповідних методичних напрацювань, що являють собою певний комплекс вокальних вправ та вокалізів, побудованих за принципом поступового ускладнення та розширення співочого діапазону, поступової складності в метро-ритмічному відношенні та урізноманітненні вокальних штрихів. Вирівнювання співацького діапазону, згладження у процесі навчання вокальних регістрів сприятиме майстерному бездоганному виконанню надалі у професійній виконавсько-педагогічній діяльності [40].

Концепція В. Чайки породила цілу плеяду талановитих педагогів-вокалістів та виконавців. Серед учнів видатної особистості чимало лауреатів всеукраїнських та міжнародних вокальних конкурсів. Варто зауважити, що

оволодіння студентами, у процесі навчання, основами вокальної педагогіки В. Чайки дає можливість втілення власної інтерпретації художнього образу, сприяє визначенню головних компонентів раціонального та професійного вокального звучання, що є таким необхідним для успішної вокально-педагогічної діяльності.

Важливу роль у професійному становленні педагога-вокаліста відіграє його виконавська діяльність, у процесі якої відбувається вдосконалення усіх набутих співацьких навичок. У цьому контексті необхідно систематично працювати над собою, докладати максимум зусиль в роботі над формуванням власної неповторної манери співу. Ці твердження є основою концептуальної моделі вокальної педагогіки В. Чайки.

Однією з цікавих концептуальних моделей вокальної педагогіки є розроблена модель формування вокально-педагогічної майстерності майбутнього вчителя-вокаліста, яка представлена молодим науковцем Веньцзун Лю [19]. У відповідності до окресленої моделі майбутній співак-педагог набуває у процесі власної навчальної діяльності виконавського досвіду згідно з тими завданнями музичного виховання, які сприяють формуванню та розвитку різнобічно обдарованої та успішної особистості.

Сутність означеної концептуальної моделі полягає в актуалізації уваги саме на емоційному чиннику, який без перебільшення має величезне значення та впливає на формування вокальної майстерності майбутнього педагога-вокаліста. Особливо важливим у відтворенні найрізноманітніших емоційних відчуттів є застосування у процесі співацької діяльності цілої низки акустичних прийомів, таких як висока співацька форманта (забезпечує дзвінкість та польотність в голосі), застосування цілої динамічної гами (тембральне забарвлення голосу), прийомів вібрато, тремоло та інші [19].

Згідно даної моделі, у процесі виконавської діяльності вокаліст за допомогою відповідних методів має можливість здійснювати систематичний контроль за власними акустичними показниками голосового звучання та підтримувати їх. Важливим аспектом в оцінці якісного вокалу є вивчення

зворотної сторони процесу звукоутворення, де майбутній педагог-співак визначає інтонаційну точність, силу звуку, його тембральне забарвлення тощо.

Розглянемо етапи формування вокально-педагогічної майстерності педагога-вокаліста (за Веньцун Лю):

1. На першому етапі здійснюється системний аналіз вокального репертуару, застосовуються відповідні вправи, які сприяють розвитку вокально-слухових асоціацій та відбувається процес підбору вокального репертуару. У контексті роботи над конкретно обраним твором відбувається вирішення низки проблем, пов'язаних з визначенням його емоційно-образного змісту, взаємозв'язку поетичного та музичного текстів, характеристикою засобів музичної виразності, а також виконанням та аналізом встановленої у творі музичної термінології.

2. На другому етапі автор рекомендує застосування принципу самостійності та активності у процесі навчальної діяльності, який сприятиме поглибленню та удосконаленню знань студентів стосовно їхньої вокальної підготовки, кращому усвідомленню ними технологій процесу звукоутворення, опанування яких значно покращить якість співу, що позитивно впливатиме на їхню подальшу виконавську діяльність.

3. Метою третього етапу є формування у педагога-вокаліста здатності до творчого самовираження, до вміння інтерпретувати художньо-образний зміст виконуваної ним вокальної композиції. У процесі співацької діяльності у студентів відбувається формування звуковисотного відчуття, вокального фразування, опертого звучання, що є характерними ознаками професійної вокально-педагогічної майстерності [19].

Особливо актуальним є й акцент на розвиток у студентів імпровізаційних навичок, за допомогою яких відбувається процес усвідомленого засвоєння ними обґрунтованих взаємопов'язаних елементів музичного мовлення [19]. Імпровізація сприяє формуванню жанрових та стильових відчуттів, їхньому взаємозв'язку з процесом музичного мислення.

РОЗДІЛ 2. РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ НАВИЧОК ПЕДАГОГА-ВОКАЛІСТА ЧЕРЕЗ ВИКОНАВСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

2.1. Методи інтеграції виконавських навичок у навчальний процес.

Роль виконавської діяльності у підготовці педагогів-вокалістів є комплексною, оскільки вона включає розвиток технічних умінь, артистизму та педагогічних навичок. Виступи дозволяють не тільки вдосконалити вокальну техніку, але й навчити передавати музичні ідеї та емоції, що є ключовим для викладачів вокалу. Важливим аспектом вокальної педагогіки є злиття виконавства з навчальним процесом. Це передбачає детальне розуміння анатомії голосу та процесів його формування: дихання, фонації, резонування та артикуляції. Вчителів стимулюють до створення гібридних методик, що поєднують класичні підходи з сучасними науковими відкриттями для розвитку як технічних, так і творчих аспектів виконання.

Роль виконавської діяльності у формуванні професіоналізму педагога-вокаліста надзвичайно багатогранна. Вчені вказують на те, що практика виступів надає педагогам цінний досвід, який вони можуть передавати своїм студентам, тим самим покращуючи якість навчання та власні виконавські навички. Цей процес виконання також сприяє розвитку у вокалістів глибокого розуміння музичної виразності та технічної досконалості, що є критично важливим для ефективного викладання [2].

Крім того, практичний досвід у виконанні сприяє підтримці вокального здоров'я вчителів, що є особливо важливим через фізичні навантаження пов'язані з викладанням та виступами. Включення виконавських аспектів у вокальну педагогіку не тільки розширює компетенції вокалістів, але й збагачує їхню здатність взаємодіяти з учнями та мотивувати їх. Така двобічна активність сприяє глибшому розумінню мистецтва та науки співу, що призводить до більш гармонійного підходу у викладанні.

Крім того, важливість фізичної ролі вчителя в музичній педагогіці все більше усвідомлюється. Вона включає здатність вчителя демонструвати та

передавати фізичні та вокальні техніки, допомагаючи студентам через спостереження та імітацію засвоїти правильні методи.

Виконавська діяльність відіграє ключову роль у вокальній педагогіці, з'єднуючи технічні навички та артистичне вираження, що дозволяє вчителям передавати учням всеохоплююче розуміння музики і виступу.

Інтеграція виконавської діяльності у професійну підготовку педагогів музики є загальноприйнятою практикою в університетах і музичних академіях по всьому світу. Цей підхід використовується не тільки для підготовки виконавців, але й для розвитку навичок музичної освіти.

Як це практикується:

- Виконавські курси та майстер-класи: Студенти, які готуються стати музичними педагогами, зазвичай беруть участь у курсах вокального або інструментального виконання, де вони вчаться технікам та методикам, які можуть передати своїм майбутнім учням.
- Педагогічні виконавські практики: Багато університетських програм включають педагогічні практики, де студенти виступають не тільки як виконавці, але й як вчителі, навчаючи інших студентів або учасників музичних шкіл.
- Концерти та рецитали: Студенти регулярно беруть участь у публічних концертах та рециталах, що дає їм важливий досвід виконання живої музики перед аудиторією.
- Семінари та робочі групи: Семінари з виконавського мистецтва та методики викладання музики допомагають з'єднати теорію з практикою і дають студентам глибше розуміння того, як ефективно навчати виконавському мистецтву.

Приклади установ:

- Royal College of Music в Лондоні та Berklee College of Music в Бостоні є прикладами, де педагогічна підготовка тісно пов'язана з виконавською практикою.

- Московська консерваторія та Київська національна музична академія імені П. І. Чайковського також активно включають виконавські модулі у підготовку музичних педагогів.
- Ці програми підкреслюють важливість того, щоб майбутні педагоги не тільки володіли теоретичними знаннями, але й мали глибокий практичний досвід, який вони можуть передати своїм студентам.

Royal College of Music у Лондоні є однією з провідних музичних академій світу, яка надає студентам глибокі знання і виконавські навички у різних музичних жанрах. Підготовка педагогів в RCM орієнтована на інтеграцію педагогічної теорії та практики з виконавським мистецтвом:

- Виконавські модулі: Студенти беруть участь у майстер-класах, семінарах та регулярних виступах, що включають сольні та ансамблеві формати.
- Педагогічні курси: Курси з музичної педагогіки, які охоплюють методики навчання та розвиток викладацьких навичок, дозволяють студентам застосовувати набуті виконавські навички в освітній практиці.
- Практика: Студенти залучаються до практичної роботи в школах, спільнотах, а також через участь у міжнародних проектах, що розвиває їхній досвід роботи з різними аудиторіями.

Berklee College of Music відомий своїм сучасним підходом до музичної освіти та підготовки музикантів і музичних педагогів. Програма в Berklee включає [46]:

- Різноманітність жанрів: Студенти можуть вивчати різноманітні музичні жанри від джазу до сучасної електронної музики, що дає їм широкий виконавський досвід.
- Інноваційні технології: Berklee акцентує на використанні сучасних технологій у музичній освіті та виконавстві, включаючи звукозапис, музичне продюсування та використання електронних інструментів.

- Комплексні педагогічні програми: Програми з музичної освіти в Berklee орієнтовані на розвиток викладацьких навичок, які включають методики навчання, управління класом, та організацію уроків музики.
- Практична педагогічна діяльність: Студенти беруть участь у педагогічних стажуваннях та програмах спільноти, де вони можуть прямо застосувати свої виконавські та педагогічні навички.

Обидві ці установи показують важливість інтеграції виконавського досвіду та педагогічної практики в підготовку музичних педагогів, використовуючи комплексний підхід, що допомагає студентам розвивати глибоке розуміння музики як мистецтва та навчального предмету.

Виконавська діяльність є ключовою частиною навчальних програм для студентів-вокалістів у багатьох музичних навчальних закладах по всьому світу. Це не лише сприяє розвитку технічних навичок, але й важливо для формування артистичної особистості та репертуару студента. У багатьох навчальних закладах виконавська діяльність є обов'язковою частиною навчання вокалістів:

1. Juilliard School (США).

- Студенти-вокалісти регулярно беруть участь у оперних виставах, рециталах, та концертах, які проводяться школою.
- Виконавські класи та майстер-класи. Студентам надаються можливості вчитися у провідних музикантів світу та виступати перед публікою для розвитку їхнього артистизму [49].

2. Royal College of Music (Великобританія).

- Частиною курсу є регулярні виступи, які дозволяють студентам демонструвати набуті навички та отримувати зворотний зв'язок від професіоналів.
- Вокалісти мають можливість брати участь у повноцінних оперних постановках, організованих коледжем.

3. Berklee College of Music (США)

- Студенти беруть участь у вокальних виступах, включаючи джаз, поп, та інші сучасні музичні стилі.
- Студенти відвідують спеціалізовані класи, де вони практикують виконавські техніки та розробляють власний артистичний стиль.

Виконавська діяльність зазвичай закріплена як обов'язковий елемент в навчальних планах вокалістів у багатьох музичних консерваторіях і університетах по всьому світу. Це вважається критично важливим для розвитку як технічних навичок, так і артистичного виразу студентів:

- Juilliard School (США): У Juilliard, програми для вокалістів включають численні виступи, майстер-класи та сольні концерти як частину обов'язкової куррикули.
- Royal Academy of Music (Великобританія): Виконавські модулі є обов'язковими, і студенти очікують виступати в різних налаштуваннях, включаючи сольні виступи та ансамблеві концерти.
- Київська національна музична академія імені П. І. Чайковського (Україна): Студенти-вокалісти зобов'язані виступати в оперних постановках і на сольних концертах, що є інтегральною частиною їх навчання.

В цих установах, виконавська діяльність включена в освітні програми як засіб досягнення професійної майстерності і підготовки студентів до кар'єри професійних виконавців. Вона допомагає студентам розвинути необхідні навички, такі як сценічна присутність, взаємодія з публікою, а також виразність і технічне володіння своїм голосом.

Студенти вокального відділення бакалаврату Juilliard School (США) переходять від спільних сольних виступів на першому, другому та третьому курсах до підготовки повноцінного випускного концерту на останньому році навчання. Магістри музики також повинні запланувати та виконати сольний випускний концерт на останньому курсі навчання [47].

Бакалаврська освітня програма "Середня освіта (Музичне мистецтво)" 2023 року в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана

Франка спрямована на розвиток ряду компетенцій через виконавську діяльність [54]. Ціла низка ключових компетенцій в цій ОП розвиваються саме через виконавські модулі в рамках даної програми:

- Виконавська майстерність (СК 10): Студенти вчаться демонструвати достатній рівень виконавської майстерності, що включає технічні навички вокального та інструментального виконання.
- Хорове диригування (СК 11): Розвиток здатності здійснювати диригентську діяльність, що важливо для управління колективними музичними виконаннями та аранжуваннями.
- Інтерпретація художнього образу (СК 12): Розуміння та відтворення художніх образів через музичне виконавство, що сприяє глибокому аналізу та представленню музичних творів.
- Використання професійної термінології (СК 13): Вміння користуватися професійною музичною термінологією у контексті виконавства та педагогічної діяльності.
- Аналіз та синтез художньої інформації (СК 14): Розвиток здатності аналізувати та синтезувати інформацію для використання в музичному виконанні та освітній діяльності.

Ці компетенції є невід'ємною частиною освітньої програми та спрямовані на забезпечення того, щоб випускники могли ефективно виконувати роль музичних педагогів і вокалістів, маючи високий рівень виконавських навичок і педагогічної майстерності.

У контексті освітньої програми для магістрів зі спеціальності "Середня освіта (Музичне мистецтво)" 2023 року в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, виконавська діяльність сприяє розвитку наступних спеціальних (фахових предметних) компетентностей [55]:

- СК 6. Здатність інтерпретувати художні образи. Ця компетентність включає здатність створювати власні інтерпретації музичних творів, що є основою виконавської майстерності.

- СК 9. Здатність методологічно та науково грамотно здійснювати наукове дослідження та інтерпретувати його результати. Ця компетентність може включати аналіз виконавських практик та їх вплив на музичну освіту та культуру.

Програма також наголошує на важливості практичного досвіду в реалізації освітньої програми. Ось декілька специфічних навчальних компонентів, які безпосередньо пов'язані з виконавською діяльністю:

- Історія виконавського мистецтва (ОК 7): Оцінюється екзаменом і включає аналіз виконавських традицій та їх еволюції.
- Виробнича (педагогічна) практика у закладах загальної середньої освіти та вищої освіти (ОК 10 та ОК 11): Має форму диференційованого заліку, де студенти мають можливість використати виконавські навички в реальному освітньому процесі.

Ці компоненти відображають акцент програми на інтеграції теоретичних знань з практичними виконавськими вміннями, підготовці студентів до професійної діяльності у галузі музичної освіти та культури.

2.2. Формування технічних навичок педагога-вокаліста засобами виконавської практики.

Питанню розвитку та формуванню вокально-технічних навичок педагога-вокаліста відводиться особлива увага, адже від рівня володіння здобутими навичками залежатиме успіх надалі у виконавській діяльності. Естрадне вокальне мистецтво на сьогодні є одним з видів мистецтва, яке має надзвичайно великі можливості для успішного розвитку в недалекому майбутньому.

Враховуючи високу конкурентоспроможність вокалістів не лише у сфері виконавської, але й педагогічної діяльності, варто зауважити, що для успішної самореалізації необхідно володіти, окрім таланту та самого бажання займатися

співацькою діяльністю, ще й достатнім рівнем сформованих вокально-технічних навичок.

Проте, питання формування та розвитку вокально-технічних навичок студентів у класі постановки голосу не завжди містить системний характер у педагогічних закладах освіти мистецького спрямування. Так, наприклад, більшість педагогів у власній викладацькій діяльності зосереджують увагу на розкритті лишень певних компонентів співацької техніки та, відповідно, не акцентують на решті важливих структурних складових, таких як усвідомлення принципів правильного дихання, чіткої артикуляції у співі, вокального слуху тощо. У цьому контексті виникає потреба в подоланні не раціональних способів щодо сформованості співацьких технічних навичок, що сприятиме розвитку у майбутніх педагогів-вокалістів професійної майстерності, необхідної для успішної виконавської діяльності.

Одним з важливих аспектів у розвитку технічних навичок педагога-вокаліста є опанування цілої низки відповідних умінь, робота над оволодінням свідомої координації фонаційного процесу та глибокі теоретичні знання. Увесь цей комплекс, яким володіє співак сприяє ефективній та професійній виконавській діяльності і навпаки, у процесі виступів, активного концертування відбувається процес подальшого розвитку та удосконалення здобутих знань, умінь та навичок.

У процесі виконавської діяльності відбувається активний розвиток технічних навичок педагога-вокаліста та, водночас, набуття ним неоціненного сценічного досвіду. Утвердженню співака сприятиме тісна взаємодія з глядацько-слухацькою аудиторією, перед якою виконавець, за допомогою засобів художньо-виразного виконання зможе «...оголити єство людських відчуттів» [13, 213–214].

Важливою структурною складовою виконавської діяльності майбутнього педагога-вокаліста є набуті ним навички бездоганного звуку [55]. Професійне вокальне звучання характерне вільною та необмеженою подачею в технічному

виконавському аспекті, здатністю до виявлення в найрізноманітніших вокальних стилях та манерах виконання, насамперед в академічній та народній, і, зрештою в естрадній манері, яка тісно взаємопов'язана з використанням різного роду звукопідсилювальної апаратури.

Свобода виконання, правдиве та переконливе відтворення художнього образу на сцені є характерними ознаками досягнення професійної майстерності педагога-вокаліста. Досягнення такого високого рівня володіння професійною майстерністю є результатом наполегливої та систематичної роботи над розвитком та вдосконаленням вокально-технічних навичок, усвідомлене розуміння процесу співацького звукоутворення.

Ефективному засвоєнню технічних навичок педагога-вокаліста сприятиме комплексне застосування у процесі виконавської діяльності різноманітних форм у навчанні співу. Використання найбільш оптимальних форм організації вокальної навчальної діяльності, спрямованих на розвиток співацьких навичок, пропонує З. Рось у власному науковому дослідженні [26]:

- акцентування у процесі навчання співу на точності інтонаційного звучання;
- формування навичок плавного вокального звуковедення, так би мовити опанування співу *na legato*;
- вдосконалення вокальної техніки співацького дихання;
- здійснення вокального звучання із застосуванням високої вокальної позиції;
- застосування у процесі співацької діяльності усіх видів атаки звуку та реалізації у навчанні способів його активізації;
- систематична робота над виробленням своєрідного, неповторного голосового тембрового наповнення шляхом використання на заняттях відповідних вокальних вправ;
- управління власними вокальними регістрами та подолання труднощів виконання перехідних звуків у процесі співу;

- використання у процесі співацької діяльності відповідних вправ, спрямованих на звільнення голосового апарату від неестетичного носового вокального звучання;
- зосередження уваги на виразній дикції та артикуляції, а також на раціональному словесному акцентуванню;
- активне застосування у вокальній діяльності акапельного співу, спрямованого на формування точного інтонаційного відчуття;
- формування у студентів вміння володіти досконалим ансамблевим звучанням;
- застосування у процесі навчальної діяльності відповідних розспівок та вокалізів, спрямованих на усвідомлення майбутнім педагогом різновидів вокального мистецтва;
- впровадження у навчання методів досягнення різноманітними видовими особливостями співочої імпровізації;
- вивчення студентами додаткових навчальних дисциплін естрадного спрямування, знання з яких знадобляться у майбутній виконавській діяльності;
- здійснення навчання, у контексті вивчення естрадного співу, із застосуванням елементів звукопідсилювальної техніки;
- проведення систематичних сценічних виступів, як підготовку до майбутньої виконавської діяльності та інше [26].

Варто зазначити, що раціональному співацькому звукоутворенню сприятиме саме опанування майбутнім педагогом академічною манерою. Як стверджують дослідники означеної проблеми [26], фундаментальні знання у сфері академічного співу створюють широкі можливості для різноманітних творчих проявів у інших вокальних манерах. Побудований на резонансній вокальній теорії, академічний спів сприяє сформованості певних захисних систем співацького голосу. Високий рівень володіння вокальною академічною манерою звукоутворення сприятиме вільному звучанню голосових зв'язок, що є характерною ознакою професійної майстерності, необхідної для успішної виконавської діяльності в майбутньому.

Удосконаленню технічних навичок педагога-вокаліста ефективно сприяє його концертна діяльність. Саме на цьому етапі навчального процесу відбувається формування у студента рішучості у власних діях та переконливе відтворення художнього образу. З іншого боку, систематичні виступи вимагають від виконавця наполегливої роботи над бездоганним вокальним звучанням та професійним музичним супроводом. У цьому контексті актуальною є, запропонована А. Зарицьким [15] методика формування та розвитку технічних навичок педагога-вокаліста у процесі його виконавської діяльності:

- влаштування різноманітних культурно-масових свят, академічних та звітних концертів, що сприяє набуттю сценічного виконавського досвіду та підвищенню рівня професійної майстерності студента;

- процес виконавської діяльності тісно пов'язаний також з умінням педагога-вокаліста працювати зі сценічною апаратурою, зокрема раціонального та професійного поводження із звуковим устаткуванням та світловими пристроями. Володіння такими навиками сприятиме забезпеченню досконалого вокального звучання та переконливому розкриттю пісенного емоційно-образного змісту;

- підвищення рівня сценічних виступів відбувається внаслідок систематичної та послідовної репетиційної діяльності, у процесі якої педагог-вокаліст набуває навиків роботи з інструментальним супроводом, як єдиного цілого гармонійного виконання;

- обговорення результатів власної виконавської діяльності шляхом оцінювання власних недоліків, неточностей у співі та позитивних моментів, дослідження індивідуального виконавського стилю, пошук ефективних прийомів його удосконалення;

- здійснення активної конкурсної та фестивальної діяльності педагога-вокаліста. Це сприятиме розвитку навиків публічного виконання, вдосконаленню вокально-технічних навиків, а також створює можливості для аналізу власних виступів професійними вокальними педагогами [15].

Застосування даної методики є особливо актуальним для розвитку та удосконалення технічних навичок педагога-вокаліста. Особливо це стосується етапу, на якому відбувається здійснення концертної діяльності, адже саме у процесі вокального виступу на сцені долаються усі труднощі у технічному та виконавському аспектах внаслідок подальшого самоаналізу та самооцінювання.

Володіючи високим рівнем напрацьованої вокальної техніки, студенту необхідно продемонструвати її у процесі власної виконавської діяльності. А для цього, насамперед, потрібно проявити неабияку сценічну витримку, яка формується у процесі навчання. Так, педагог здійснює підготовку студента до публічних виступів та співпрацює зі своїм вихованцем над подоланням труднощів у цьому процесі. Проблеми, пов'язані зі сценічним виконанням можуть стосуватися появи апатії до виступу, для якої характерним є сповільнена реакція нервової системи. Сценічна апатія може виникати внаслідок надмірного переживання перед концертом, або ж запізненого очікування власного виступу.

У процесі навчальної діяльності, готуючи студента до виступів на сцені, викладач вокалу акцентує особливу увагу на вирішенні художньо-творчих питань з метою подолання особистого хвилювання. Працюючи над цією проблемою, педагогу варто застосовувати цілий комплекс вокальних вправ, які сприяють не лише розвитку технічних навичок, але й подоланню проблеми сценічного хвилювання, попри те, що воно все ж таки потрібне для стимулювання активної творчої діяльності.

Занадто високий рівень переживання безпосередньо впливає на якість виконавської діяльності, особливо на початковому етапі вокальних занять. У стані хвилювання співак не зможе повною мірою відтворити ті вокальні навички, набуті ним у комфортних умовах у процесі індивідуального навчання. Дослідники означеної проблеми, зокрема В. Черній та інші [41] подають низку рекомендацій для уникнення стресових ситуацій та формування необхідної сценічної витримки для здійснення успішної виконавської діяльності майбутнім педагогом-вокалістом:

- використання у процесі навчальної діяльності традиційних вокальних вправ, або композицій з власного репертуару, які сприяють врегулюванню рівня сценічного хвилювання;

- здійснення систематичного контролю за виконавською діяльністю студента у процесі його сценічних виступів та оцінювання успіхів і недоліків щодо представлених творів та рівня розкриття їхнього художньо-образного змісту;

- формування професійної вокально-сценічної майстерності студента шляхом акцентування уваги на емоційних особливостях у переданні образу, правильної та естетичної співацької постави та інше;

- розвиток вміння у майбутнього педагога-вокаліста знаходити індивідуальний взаємозв'язок з глядацько-слухацькою аудиторією на основі відповідних мистецьких завдань. Це сприятиме подоланню надмірного сценічного переживання та переконливому трактуванню емоційно-образного змісту твору;

- спостереження за рівнем готовності студента до виконавської діяльності. Поспішність щодо сценічних виступів може виявитись згодом наслідком формування негативних ознак професійної вокально-виконавської майстерності надалі. Це стосується як роботи голосового апарату, так і сценічної витримки [41].

Формуванню та розвитку, а також удосконаленню вокально-технічних навичок майбутнього педагога-вокаліста сприятиме і певний комплекс спеціальних вправ, які необхідно застосовувати систематично у процесі власної виконавської діяльності, зокрема перед кожним виступом. Такими вправами, які пропонують Л. Варнавська, М. Вікторова та А. Саймукова можуть бути:

- вокалізи та розспівки, спрямовані на формування правильного співацького дихання, чіткої дикції та артикуляції, застосування відповідних вокальних прийомів та методів щодо рівномірного та злагодженого звучання регістрів;

- вокальні вправи, скеровані на раціональну роботу голосового апарату, зокрема вільне положення гортанних м'язів, опанування навиків філірованого звучання, високої та точної інтонації, правильне формування носових та зубних приголосних звуків тощо;

- вправи та прийоми, розроблені на удосконалення технічних навичок в аспекті напрацювань елементів раціонального вокального дихання;

- вправи, призначені для розслаблення м'язевого затиснення, а також для емоційної розрядки при відтворенні різного роду творчих завдань;

- систематичні заняття, спрямовані на розкриття індивідуального тембрального забарвлення, формування вміння управляти власним голосом у динамічному, висотному та темповому аспектах, розвиток музичного слуху, інтонаційної виразності тощо;

- вокальні розспівки та вокалізи, призначені для розширення співацького діапазону, розвитку середнього регістру;

- вокальні прийоми, скеровані на взаємоузгодження активності слуху та голосу, вдосконалення музичного слуху в ладовому відношенні, формування виразної дикції та артикуляції, раціонального дихання, опанування навичок регулювання власним голосом;

- вправи на формування інтонаційно високого звучання, розспівки, спрямовані щодо налагодження верхньої частини голосового апарату для правильного та естетичного вокального звучання;

- вокальні вправи стосовно регістрових поєднань, що супроводжуються виробленням заокругленого, прикритого звучання, що досягається у стані високого зівка з одночасним звільненням голосових м'язів [6].

Особливо актуальним у виконавській діяльності вокаліста є рівень володіння власним співацьким диханням, зокрема кантиленою як однією з найвиразніших показників професійної майстерності. Систематичні виступи на сцені є яскравим свідченням того, наскільки вокаліст оволодів навичкою раціонального співацького дихання. Ознаками цього є:

- осмислений процес утворення дихання як основи вокального виконавства;
- вільна, не напружена гармонійно сформована постава вокаліста;
- активне усвідомлення центру власного тіла та можливостей індивідуального дихання, що сприяє ефективній співацькій діяльності;
- оцінювання рівня якісного дихання у певних обставинах;
- чітке розуміння та усвідомлення формування повітряного струменя;
- здатність свідомими діями зміщати дихання в різноманітні частини легень;
- здатність управляти затриманням власного дихання, здійснення правильного вдиху та відповідно його затримування;
- усвідомлення процесу переходу повітряного струменя з верхньої частини голосового апарату до нижньої;
- здатність власними свідомими діями скеровувати процес надходження повітряного струменя вільно та не вимушено у верхню частину голосового апарату [37].

Працюючи над формування та розвитком технічних навичок, необхідних для здійснення ефективної виконавської діяльності, у процесі навчання необхідно якомога більше зусиль спрямовувати на застосування раціонального дихання стосовно імпульсів, що надходять з центральної нервової системи. Використання такого роду дихання забезпечуватиме створення найбільш оптимального об'єму повітряного струменя, а також сприятиме розслабленню усіх м'язів голосового апарату, що створюватиме приємні відчуття у процесі співацької діяльності.

Важливою умовою професійної майстерності у володінні вокальним диханням є вміння контролювати його при застосуванні різноманітних типів, таких як грудне, реберно-діафрагматичне, нижньореберно-діафрагматичне та діафрагматичне. Н. Фоломєєва підсумовує, що характерними ознаками професійного володіння співацьким дихання є:

- вміння управляти процесом власного вдиху та видиху;

- формувати вільне надходження повітряного потоку до відповідних резонаторів;
- уміння здійснювати розподілення дихального об'єму щодо сили звучання;
- стан гармонійного відчуття потоку голосового звучання [37].

Проблема виконавської діяльності та її ролі у підготовці педагога-вокаліста є предметом дослідження багатьох науковців та викладачів. Серед них Л. Василенко [7], Е. Гавацко [8], С. Чернікова [42] та інші. Актуальним є низка розроблених та впроваджених у практику вокальних методик, які ефективно сприяють розвитку та вдосконаленню технічних навичок студентів (А. Бондарчук [5], В. Мирошніченко [21], Т. Ткаченко [33] та інші). Серед них цікавою є методика розвитку вокального дихання «Improvination» І. Цуканової, спрямована на усвідомлення діяльності голосового апарату [4; 27]. Засновниця школи різножанрового вокалу та її викладач, українська співачка та авторка пісень І. Цуканова пропонує у власній представлений методиці комплекс вокально-технічних вправ:

Вправа 1. Здійснити видих та глибокий вдих з одночасним його закріпленням. Роботу власної гортані привести у вузьке положення та, відповідно, її опустити. Цей процес супроводжується сповільненим видихом на складах з приголосною «х», поєднуючи її зі всіма голосними.

Вправа 2. Виконання даної вправи здійснюється аналогічно до першої, проте із застосуванням приголосної «ф» при видиху. Положення рук співака при цьому перебуває у вертикальному витягнутому над головою стані, яке у процесі видиху опускається в низхідному напрямку.

Вправа 3. Здійснювати контроль над правильним надходженням повітря, а також використовувати м'яку атаку звуку при виконанні початкових вокальних фраз. Запропонована вправа рекомендується в різноманітному ритмічному супроводі клацанням пальців рук, рахуючи від 2-8.

Вправа 4. Раціонально застосовувати положення гортані у співі. Для цього пропонується скеровувати у гортань виконання складів, що починаються з голосної «и» на одній ноті, ритмічно повторюючи та потрохи пришвидчуючи темп.

Вправа 5. Здійснювати процес видування повітря під певний ритмічний супровід, або за допомогою клацання пальців рук співака [4; 27].

Окрім професійного володіння високим рівнем співацького дихання, у процесі виконавської діяльності вокаліста продовжують розвиватися та вдосконалюватися інші структурні компоненти його техніки, як-от:

- володіння двохоктавним вокальним діапазоном, як одна з ознак професійної виконавської майстерності;
- уміння поєднувати у процесі співацької діяльності різноманітні види звукових атак;
- вільне управління власними вокальними регістрами;
- незмінний стан гортані, не зважаючи на висотні, чи динамічні аспекти звучання, а також на формування голосних звуків;
- різноманітне вокальне нюансування;
- плавне співацьке звуковедення;
- кантиленний спів у переходах на інші склади, або висотне звучання;
- чітка та виразна співацька дикція та артикуляція;
- вільне керування резонувального вокального звучання;
- емоційне відтворення вокальної композиції стосовно розкриття її образного змісту тощо[37].

Варто зауважити деякі відмінності у формуванні утворення співацького звуку, застосовуючи різноманітні вокальні манери. Так, здійснюючи власну співацьку діяльність в естрадній манері майбутній педагог-вокаліст подає її відкритим звучанням, подібним до народного. Така схожість пояснюється специфікою діяльності артикуляційного апарату (що полягає у відповідному

стані гортані, фонетичних особливостях літературного тексту, зокрема у чіткому його вимовлянні) та вокального репертуару.

Естрадне вокальне виконавство вимагає від майбутнього педагога-вокаліста відповідних знань щодо музичного стилю та художньо-образного змісту твору. Це, насамперед, вміння подати естрадну композицію з необхідними акцентами у виконанні, вокальним фразуванням, з чітким відтворенням ритмічної сторони, заряджаючи відповідною енергетикою глядацько-слухацьку аудиторію. Фонетичні особливості вимовляння поетичного тексту залежать від того, якою мовою виконується представлений вокальний твір. Артикуляційні ж особливості залежатимуть від вокальної манери виконання, яка характерна відповідним прикритим, або ж відкритим формуванням ротовою порожниною звукоутворення.

Однією з важливих ознак готовності педагога-вокаліста до виконавської діяльності вважається горизонтальний стан відкритої глотки та активна діяльність зіваючого м'якого піднебіння, що є характерним для обидвох манер виконання. Стосовно тембрального забарвлення, то воно формується шляхом відповідних вокальних вправ на розспівування голосних звуків у вертикальному стані відкриття ротової порожнини в академічному вокалі і навпаки.

Проте, як слушно зазначає Н. Фоломєєва, в естрадному вокалі тембральне звукове забарвлення відрізняється в кожного співака індивідуально, що пов'язано із застосуванням своєрідних технік співацького звукоутворення, як-от: субтон, специфічне хрипіння, вібрування у довільній формі на витриманих тривалостях, застосування стрибків з переходами від низького грудного звучання до високого фальцетного [37]. Авторка підсумовує, що особливості естрадного звучання в акустичному аспекті узгоджені з діяльністю артикуляційного апарату. Водночас, дослідниця вказує на те, що вокальний ріст, не зважаючи на манеру виконання, відбувається на фундаментальних засадах діяльності голосового апарату, а це гортань та дихальний апарат співака.

Розглянемо основні естрадні техніки співацького звукоутворення та відповідні вправи, спрямовані на їхній розвиток, які знадобляться педагогу-вокалісту в його виконавській діяльності. Для ефективного засвоєння важливих естрадних вокальних прийомів студенту необхідно оволодіти знаннями щодо роботи грудного (субтон, тванг, белтінг) та головного (спів фальцетом та академічно) реєстрів, в яких, власне вони і виконуються.

Вправа 1. Субтон. Виконання даної вправи необхідно здійснювати із привідкриванням роту для виходу звуку одночасно з повітрям, застосовуючи при цьому поєднання різних складів на голосну «а».

Вправа 2. Тванг. Формуємо правильне носове звучання за допомогою приголосних «н» та «м», поєднуючи з голосною «а». Стежимо за положенням нижньої щелепи, яка повинна бути нерухомою. Водночас, рот співака утворює звук без повітря, зафіксуємо його положення як при субтоні, але з підняттям кореня язика до м'якого піднебіння.

Вправа 3. Белтінг. Дану вправу виконуємо на сильному диханні, задіюючи м'язи голосових складок. Звук направляємо до твердого піднебіння голосового апарату, при цьому опускаємо корінь язика.

Вправа 4. Фальцет. Працюємо над формуванням звуженого виходу з гортані та збільшенням потоку повітряного струменя, який інтенсивно видихаємо на боки розширених складок. При раціональній опорі звуку фальцетне звучання характерне легкістю та виразністю.

Вправа 5. Академічний звук. За допомогою утворення вокального зівка та куполу, формування гортані в опущеному стані та інших ознак, характерних для класичного вокалу досягається прийом в естрадній манері співу [4].

У контексті теми нашого дослідження актуальним є і виокремлення характерних ознак, притаманних для естрадного виконавства, яким може займатись майбутній педагог-вокаліст у власній музично-творчій діяльності. Насамперед це стосується специфічного способу подання вокальних зразків, для якого притаманні:

- імпровізаційність у виконанні;
- взаємозв'язок соло вокаліста з інструментальним, а також танцювальним супроводом;
- побудова вокальних творів у формі «запитання-відповідь»;
- природне та невимушене вміння взаємоспілкування з глядацько-слухацькою аудиторією;
- багаторазовий повтор невеликих пісенних мотивів;
- доступність даного виду виконавства;
- яскравість та виразність сценічного дійства, що привертає увагу глядацько-слухацької аудиторії;
- екстравагантність сценічного поводження;
- нетривале емоційне споглядальне дійство;
- театралізоване завершення;
- здійснення концертного виступу у певному визначеному місці, не виходячи за його сценічні межі;
- унікальність та індивідуальність;
- насиченість та поєднання засобів музичної виразності (вокал, здійснення танцювальних невеликих жестів, драматургія сценічного виконання, застосування звукопідсилювальної та світлової техніки тощо) [37].

Найбільш характерною ознакою естрадної вокально-виконавської діяльності є її самобутність та неповторність, що формує у педагога-вокаліста індивідуальні риси сценічної поведінки, вміння заволодіти глядацько-слухацькою аудиторією, підкорити її власною ексцентричністю. Такий досвід виконавської діяльності є надзвичайно цінним у педагогічній роботі, зокрема у переданні набутих знань, умінь та навичок власним учням [16].

У контексті проблеми впливу виконавської діяльності на професійну підготовку педагога-вокаліста актуальними, на нашу думку, є методики, які сприяють розвитку технічних навичок студентів за допомогою засобів естрадно-вокального мистецтва. Серед них цікавою є методика, розроблена

А. Бондарчук [4]. Зокрема, вона передбачала активну концертну діяльність, у процесі якої у студентів вироблялась мотивація до бездоганного та досконалого виконання, прагнення здобути популярність та самореалізуватися у власній творчості. На думку автора методики, студент набуває неабиякого досвіду виконавської діяльності, що полягає у володінні необхідними знаннями, накопичення відповідного вокального репертуару, які згодом будуть успішно втілені у педагогічній роботі зокрема.

Особливістю розглянутої методики було використання прийому умовного переміщення, метою якого було створення ситуації подолання надмірного переживання у процесі сценічного виступу. Входячи в образ вокальної композиції, студент-виконавець зацентровує власну увагу на індивідуальних почуттях та розвитку творчості.

Для ефективного передання художньо-образного змісту твору студентам було запропоновано особливу увагу скеровувати на емоційну сторону виконання, оскільки акцент лише на подолання технічних труднощів негативно позначиться на виконавській діяльності. Зосереджуючи власну увагу на головній ідеї виконуваної композиції, вокаліст, насамперед, проспівує собі подумки, таким чином долаючи надмірне хвилювання перед сценічним виступом [4].

Маючи неоціненний досвід у сфері естрадного виконавства, педагог-вокаліст зреалізує сформовані індивідуальні установки та певні моделі поведіння у навчальній діяльності своїх учнів, як приклад для наслідування. Набуті педагогом навички у процесі естрадної вокально-виконавської діяльності можуть бути використані як один з варіантів психологічної розрядки на уроці, подолавши, таким чином, зайве напруження та перевтому.

Таким чином, виконавська діяльність педагога-вокаліста у сфері естрадного мистецтва висуває перед ним низку наступних завдань, виконання яких формуватиме певний досвід, що знадобиться у переданні власним учням. Насамперед це стосується оволодінням особливостями естрадно-вокального

мистецтва; створення індивідуального та унікального сценічного образу, що сприятиме розкриттю його творчих здібностей. Активна виконавська діяльність сприяє розвитку акторських здібностей з подальшою реалізацією педагогом-вокалістом власних творчих та креативних ідей. Зрештою, у процесі сценічних виступів відбувається систематичне вдосконалення педагогом у сфері вокального-естрадного мистецтва, що сприятиме формуванню тих практичних навичок, які знадобляться йому у різних видах музично-педагогічної творчої діяльності.

2.3. Вплив емоційного інтелекту на педагогічну майстерність у контексті виконавської діяльності.

Емоційний інтелект є важливою складовою виконавської діяльності та значним чинником у формуванні педагогічної майстерності. У контексті підготовки педагога-вокаліста емоційний інтелект допомагає розвивати здатність розуміти та управляти емоціями – як власними, так і студентів. Завдяки виступам педагог-вокаліст отримує безцінний досвід, який дозволяє вдосконалити вміння налаштовуватися на емоційний стан аудиторії, що є критичним для побудови ефективної комунікації.

Приклади емоційного інтелекту відомих виконавців можна побачити в тому, як вони реагують на свої емоції, взаємодіють з аудиторією та колегами, а також використовують свої переживання для створення глибокого музичного контенту. Адель відома її здатністю ділитися своїми переживаннями про кохання, втрати і внутрішню силу через музику є прикладом високого емоційного інтелекту. Вона чесно розповідає про свої емоції в піснях та інтерв'ю, що створює сильний зв'язок з аудиторією. Бейонсе відома своєю здатністю втілювати складні емоції, такі як гордість, сила і боротьба. У своєму альбомі *Lemonade*, вона розповідає історію про зраду і прощення, що свідчить про її глибоке розуміння своїх почуттів та їх значення для слухачів.

Як зазначають Сіньюань Н., Гуральник М. в роботі [47], емоційний інтелект складається з таких компонентів, як самосвідомість, самоконтроль, емпатія, мотивація та соціальні навички. У виконавській діяльності педагог-вокаліст вчиться самоконтролю, який допомагає зберігати спокій та впевненість під час виступів, що корисно у класі, де може виникати стрес або неочікувані ситуації. Розвиток емпатії сприяє покращенню відносин із студентами, оскільки викладач здатен краще розуміти їхні потреби та емоційний стан [48].

Мотивація у виконавській діяльності формує у педагога бажання досягати кращих результатів та підтримувати високий рівень виконавської майстерності. Це позитивно відображається на педагогічній діяльності, оскільки мотивований педагог є прикладом для студентів і стимулює їх до розвитку. Соціальні навички, набуті через виступи, допомагають викладачу краще комунікувати зі студентами, керувати групою та вирішувати конфлікти, що можуть виникати у процесі навчання.

Емоційний інтелект дозволяє педагогу-вокалісту ефективніше проводити заняття, оскільки він здатен контролювати власний емоційний стан та допомагати студентам з подоланням емоційних бар'єрів. Крім того, згідно із Го Цзя, виконавська практика сприяє розумінню, як емоції впливають на якість виконання, що особливо важливо у педагогічній діяльності. Це дає можливість викладачеві надавати більш глибокі рекомендації студентам, допомагаючи їм подолати страх сцени, тривогу або сумніви [48].

Емоційна витримка педагога під час виступів стає моделлю для студентів, які спостерігають, як можна ефективно справлятися зі стресом і зберігати концентрацію. Навчання, засноване на прикладі викладача, є одним із найефективніших методів передачі навичок, що сприяє зміцненню зв'язку між педагогом і студентом. Виконуючи публічні виступи, педагог також вдосконалює свої вміння створювати емоційно збагачене виконання, що допомагає йому демонструвати, як емоції можуть посилювати зміст музичних творів.

Завдяки емоційному інтелекту педагог стає здатним використовувати більш ефективні методи навчання, що сприяють як технічному, так і емоційному розвитку студентів. Наприклад, він може змінювати підхід до навчання в залежності від настрою студентів або їх реакції на певний метод навчання. Це забезпечує індивідуальний підхід та стимулює кожного студента до розвитку в зручному для нього темпі [50].

Узагальнюючи, емоційний інтелект допомагає педагогу-вокалісту не лише краще виконувати власну виконавську діяльність, але й ефективніше передавати знання та навички студентам. Завдяки виконавській практиці педагог може розвивати свою емоційну чутливість та вдосконалювати здатність знаходити підхід до кожного студента, що робить його викладання більш адаптивним і результативним.

Ж. Колоскова відзначає, що професійний розвиток майбутнього музиканта під час вокальної підготовки неможливий без залучення емоційної сфери та високого рівня емоційної стійкості, адже емоційні переживання під час виконання музичних творів впливають на психофізіологічний стан виконавця.[49]

Таблиця 2 відображає, як кожен елемент емоційного інтелекту сприяє розвитку ключових навичок педагога-вокаліста, які він передає студентам, готуючи їх до успішної виконавської діяльності та особистого зростання.

Таблиця 2

Вплив емоційного інтелекту на формування педагога-вокаліста

Складова емоційного інтелекту	Опис	Значення для професійної підготовки педагога-вокаліста
Самосвідомість	Усвідомлення власних емоцій, розуміння їхнього впливу на себе і студентів	Сприяє розвитку здатності аналізувати власні виконавські успіхи і невдачі, допомагаючи викладачу демонструвати студентам, як усвідомлювати свої емоційні стани, що впливають на вокальне виконання
Самоконтроль	Здатність керувати своїми емоціями в	Розвиває стійкість і здатність справлятися з емоціями під час виступів

	стресових умовах	і викладання; допомагає викладачу навчити студентів, як контролювати свої емоції на сцені і в навчальному процесі [51]
Емпатія	Вміння розуміти та реагувати на емоції інших людей	Полегшує встановлення емоційного зв'язку зі студентами; сприяє адаптації педагогічного підходу відповідно до емоційних та навчальних потреб кожного студента
Мотивація	Внутрішнє прагнення до саморозвитку та досягнення цілей	Підсилює бажання педагога до вдосконалення та розвитку власних і студентських виконавських здібностей, сприяючи постійному самовдосконаленню в професії [51]
Соціальні навички	Здатність ефективно комунікувати та співпрацювати	Допомагають педагогу створювати сприятливу атмосферу для навчання, ефективно працювати з групами та індивідуально, розвивати командну співпрацю між студентами через приклад власної соціальної компетентності

Ось конкретні приклади, які ілюструють, як емоційний інтелект впливає на професійну підготовку педагога-вокаліста та його викладацькі навички:

1. Наприклад, педагог-вокаліст, усвідомлюючи, що нервується перед виступом, може продемонструвати студентам техніки самозаспокоєння або дихальні вправи, які допомагають зосередитися та контролювати тривожність. Це корисне знання для студентів, які стикаються з подібними почуттями на сцені, і підвищує їхню готовність до публічних виступів.
2. Якщо під час репетиції студент робить помилки через емоційну перевтому, педагог із розвиненим самоконтролем зможе зберегти спокій, не підвищуючи голосу. Замість критики він допоможе студенту проаналізувати помилки, подолати роздратування і сконцентруватися на вдосконаленні. Це навчить студентів контролювати свої емоції навіть у складних ситуаціях.
3. Прикладом емпатії може бути ситуація, коли педагог помічає, що студент має певні труднощі або демонструє стрес. Замість того щоб вимагати більше

зусиль, педагог використовує емпатію для обговорення почуттів студента, допомагаючи йому відкрито говорити про свої труднощі. Такий підхід сприяє довірі та створює безпечне середовище для навчання.

4. Прикладом мотивації може слугувати ситуація, коли педагог, який сам постійно прагне розвитку і демонструє це студентам, надихає їх ставити перед собою амбітні цілі. Наприклад, педагог, який ділиться своїм досвідом роботи над складними вокальними техніками, мотивує студентів працювати над собою та вірити у свої сили. Це підсилює в них прагнення досягти успіху та вдосконалюватися [53].

5. Прикладом ефективних соціальних навичок може бути ситуація, коли педагог створює позитивну атмосферу у класі, заохочуючи студентів підтримувати одне одного. Наприклад, під час групових вправ педагог просить студентів ділитися своїми враженнями та давати конструктивний зворотний зв'язок одне одному. Це формує навички колективної роботи та сприяє розвитку взаємної підтримки.

Формування емоційного інтелекту є важливим процесом, який включає різні техніки. Ось деякі з ефективних методів:

Розвиток самосвідомості

- **Щоденник емоцій:** Щоденний запис емоцій і подій, які їх викликали, допомагає розвинути самосвідомість і краще розуміти свої емоції.
- **Рефлексія:** Розмірковування над своїми емоціями і поведінкою після важливих подій допомагає зрозуміти свої реакції.

Формування техніки самоконтролю

- **Дихальні вправи та медитація:** Контрольоване дихання і практика медитації допомагають знижувати рівень стресу і краще керувати емоціями.
- **Перенаправлення емоцій:** Практика перенаправлення негативних емоцій (наприклад, заміщення гніву спокійною реакцією) допомагає зменшити їхній вплив і контролювати свою поведінку.

Розвиток емпатії

- **Активне слухання:** Вміння слухати інших без переривання і оцінок дозволяє краще розуміти їхні почуття та позицію.
- **Уявлення себе на місці іншої людини:** Практика уявлення себе на місці співрозмовника допомагає краще зрозуміти його емоції та потреби.

Робота над мотивацією

- **Цілепокладання:** Встановлення реалістичних цілей і розробка планів досягнення допомагають підвищити внутрішню мотивацію і впевненість у собі.
- **Аналіз досягнень:** Регулярний аналіз досягнень і маленьких перемог мотивує продовжувати рух до мети та розвиває віру у власні сили.

Покращення соціальних навичок

- **Практика зворотного зв'язку:** Регулярне надання і отримання конструктивного зворотного зв'язку розвиває вміння ефективно комунікувати та уникати конфліктів.
- **Групові тренінги та рольові ігри:** Ігри та вправи для розвитку навичок командної роботи допомагають розвивати соціальні навички, вчать співпраці та ефективної взаємодії.

ВИСНОВКИ

1. Сучасні концептуальні моделі вокальної педагогіки зорієнтовані на формування професійної майстерності вчителя, розкриття його індивідуальних творчих якостей. Сутність педагогічної концепції В. Антонюк полягає у розкритті артистичних здібностей вчителя, підготовці його до майбутньої концертної та викладацької діяльності, в усвідомленому вокальному виконанні, яке повинне вирізнятися філігранною інтонаційною точністю, професійною дикцією та артикуляцією. Дотримання всіх цих нюансів сприятиме формуванню та розвитку власного амплу педагога-вокаліста, що вирізнятиме його серед інших особливою харизмою та неповторним індивідуальним виконанням. У процесі виконавської діяльності відбувається активний розвиток технічних навичок педагога-вокаліста та, водночас, набуття ним неоціненного сценічного досвіду. Окрім професійного володіння високим рівнем співацького дихання, продовжують розвиватися та вдосконалюватися інші структурні компоненти його вокальної техніки, як-от: володіння двохоктавним співацьким діапазоном; уміння поєднувати різноманітні види звукових атак; вільне управління власними вокальними регістрами; незмінний стан гортані, не зважаючи на висотні, чи динамічні аспекти звучання, а також на формування голосних звуків; різноманітне вокальне нюансування; плавне співацьке звуковедення; кантиленийний спів у переходах на інші склади, або висотне звучання; чітка та виразна співацька дикція та артикуляція; вільне керування резонувального вокального звучання; емоційне відтворення вокальної композиції стосовно розкриття її образного змісту тощо.
2. Виконавська діяльність педагога-вокаліста висуває перед ним низку завдань, виконання яких формуватиме певний досвід, що знадобиться йому у переданні власним учням. Насамперед це стосується оволодінням особливостями вокального мистецтва; створення індивідуального та унікального сценічного образу, що сприятиме розкриттю його творчих

здібностей. Активна виконавська діяльність сприяє розвитку акторських здібностей з подальшою реалізацією педагогом-вокалістом власних творчих та креативних ідей. У процесі сценічних виступів відбувається формування та вдосконалення педагогом тих практичних навичок у сфері вокального мистецтва, які знадобляться йому у різних видах музично-педагогічної творчої діяльності.

3. Роль виконавської діяльності у підготовці педагогів-вокалістів є надзвичайно багатогранною та комплексною, оскільки вона охоплює розвиток як технічних умінь, так і артистизму та педагогічних навичок. Виконавські виступи дозволяють вокалістам не тільки вдосконалювати технічні навички, але й навчитися передавати музичні ідеї та емоції, що є ключовим аспектом підготовки педагогів. Важливою складовою вокальної педагогіки є інтеграція виконавської практики з навчальним процесом, що передбачає розуміння анатомії голосу, дихання, резонансу та артикуляції. У викладачів виникає потреба створювати гібридні методики, які поєднують традиційні підходи з сучасними науковими досягненнями для всебічного розвитку учнів. Практика виступів надає педагогам досвід, який вони можуть передавати своїм студентам, що підвищує ефективність навчання. Виконавська діяльність також сприяє підтримці вокального здоров'я педагогів, що особливо важливо через фізичні навантаження, пов'язані з викладанням та виступами. Інтеграція виконавського компонента у педагогічну діяльність дозволяє краще взаємодіяти з учнями та мотивувати їх до самовдосконалення. Такий підхід сприяє глибшому розумінню мистецтва співу та його наукових основ, що створює гармонійний підхід до викладання.
4. Практика виконавства є обов'язковим елементом у багатьох музичних навчальних закладах світу, як-от Royal College of Music в Лондоні чи Juilliard School у США, що підтверджує важливість цього аспекту в підготовці майбутніх педагогів. Участь у публічних виступах, майстер-класах і семінарах розвиває як артистизм, так і педагогічні навички. Участь

у педагогічних практиках допомагає майбутнім педагогам використовувати набуті навички виконавства в освітній діяльності. У контексті освітньої програми для магістрів зі спеціальності "Середня освіта (Музичне мистецтво)" 2023 року в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, виконавська діяльність сприяє розвитку наступних спеціальних (фахових предметних) компетентностей: СК 6. Здатність інтерпретувати художні образи. Ця компетентність включає здатність створювати власні інтерпретації музичних творів, що є основою виконавської майстерності та СК 9. Здатність методологічно та науково грамотно здійснювати наукове дослідження та інтерпретувати його результати.

5. Емоційний інтелект є важливою складовою виконавської діяльності, оскільки він сприяє ефективному управлінню емоціями, що є особливо корисним у процесі навчання студентів вокалу. Для педагога-вокаліста емоційний інтелект дозволяє краще розуміти власні емоції та їх вплив на професійну діяльність, а також допомагає виявляти емоційні потреби студентів. Завдяки розвиненій самосвідомості педагог здатен аналізувати власні виконавські досягнення та передавати ці знання студентам. Самоконтроль допомагає викладачу зберігати спокій у стресових ситуаціях, що слугує прикладом для студентів і допомагає їм ефективно справлятися з емоційними викликами. Навчання, яке базується на прикладі викладача з високим емоційним інтелектом, є одним із найефективніших методів передачі навичок. Емоційна витримка педагога під час виступів стає моделлю для студентів, які вчаться керувати своїми емоціями, спостерігаючи за вчителем.
6. Педагог-вокаліст з високим емоційним інтелектом може легко адаптувати підхід до навчання відповідно до настрою та потреб студентів, що стимулює індивідуальний розвиток. Важливим аспектом емоційного інтелекту є вміння педагога заспокоїтися перед виступом, що є корисним прикладом для студентів, які також стикаються з тривогою на сцені. Викладач, здатний

контролювати свої емоції, допомагає студентам уникати емоційного вигорання під час навчання та виступів. Розвиток емпатії вчителя допомагає йому адаптувати педагогічний підхід відповідно до індивідуальних потреб кожного студента, що створює підтримуюче середовище для їхнього зростання. Емоційний інтелект мотивує педагога постійно вдосконалюватися та підтримувати високі стандарти, що служить натхненням для студентів.

7. Розуміння психологічних аспектів, таких як сценічна тривога і страх перед публікою, дозволяє викладачам ефективніше використовувати методи навчання, адаптовані до індивідуальних особливостей кожного студента. Виконавська діяльність сприяє не лише розвитку технічних навичок, але й формуванню вміння виражати себе через музику, що є важливим для професійної підготовки вокалістів. Викладачі можуть допомогти студентам справлятися з емоційним навантаженням під час виступів, застосовуючи психолого-педагогічні методики, такі як візуалізація, техніки дихання і когнітивно-поведінкова терапія.
8. Створення сприятливої та творчої атмосфери на заняттях сприяє розкриттю виконавського потенціалу студентів. Психологічні дослідження підкреслюють значущість підтримки та реакції аудиторії, що впливає на формування сценічної впевненості виконавця. Викладач, який орієнтується на розвиток мотивації та саморегуляції, може успішно стимулювати студентів до самовдосконалення і регулярної практики, що є необхідним для досягнення успіху на сцені. Психолого-педагогічний підхід включає також методи для покращення соціальної впевненості і стійкості до критики, що особливо важливо для адаптації студентів до виступів перед аудиторією. Навчання управління емоціями, розвитку самомотивації і стресостійкості є основою підготовки професійних вокалістів. Викладачі музики, які самі мають досвід виступів, можуть використовувати свої знання для навчання студентів методам подолання сценічної тривоги, що дозволяє учням краще справлятися з викликами професії. Загалом,

формування психолого-педагогічних основ виконавської діяльності позитивно впливає на викладацьку діяльність у сфері вокальної освіти, підвищуючи ефективність навчального процесу та створюючи умови для всебічного розвитку студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1 Антонюк В. Г. Вокальна педагогіка (сольний спів): підручник. Вид. 3-тє, доп. і перероб. Київ : Видавець В. Бихун, 2017. 218 с.
- 2 Антонюк В. Г. Українська вокальна школа: етнокультурологічний аспект : монографія. Київ : Українська ідея, 2001. 144 с.
- 3 Бандрівська О. Науково-методичні праці, статті, рецензії : наукові збірки ЛДМА ім. М. Лисенка. Львів, 2002. Вип.6. 147 с.
- 4 Бондарчук А. Я. Методика формування вокально-виконавських навичок студентів мистецьких спеціальностей засобами естрадної пісні. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Одеса, 2020. Вип. 3 (132). С. 24–30.
- 5 Бондарчук А. Я., Мишук П. М. Інноваційні методи вокального навчання та їхня роль у формуванні виконавських навичок студента-вокаліста. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2019. Вип. 71. С. 26–29.
- 6 Варнавська Л.І., Вікторова М.В., Саймукова А.А. Сучасні методи та прийоми розвитку вокальної майстерності студентів факультету мистецтв. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 25. Т. 2. С. 22–26.
- 7 Василенко Л. М. Шляхи становлення педагогічної майстерності майбутнього педагога-вокаліста. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2007. №5. С. 72–75.
- 8 Гавацко Е. П. Формування вокальних навичок у вихованців студії естрадного співу: наук.-метод. посіб. Ужгород: Закарпатський ін-т післяд. вищої освіти, 2017. 65 с.
- 9 Го Цзя. Особливості підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва до театралізації вокальних творів. *Методологія сучасних наукових досліджень : зб. наук. пр. за результатами ХІХ Міжнар. наук.-практ. конф.*, Харків, 23–24 лют. 2023 р. 2023. – С. 291–295.

- 10 Гринь Л. О. Теорія вокальної педагогіки : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Сценічне мистецтво» освітньо-професійна програма «Театральне мистецтво». Запоріжжя : ЗНУ, 2024. – 135 с.
- 11 Гринь Л. О. Теорія вокальної педагогіки : навчальний посібник. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 135 с.
- 12 Гунько Н. Інноваційні аспекти вокально-методичної підготовки майбутнього педагога-музиканта. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. 2017. № 155. С. 51–55.
- 13 Дрожжина Н. В. Вокальне мистецтво естради : історія, теорія, практика. Навчальний підручник. Харків : Естет Принт, 2019. 336 с.
- 14 Зарицька А., Кириченко І. Формування вокальної техніки здобувачів освіти в контексті інновацій сучасності: системний підхід. *Fine Art and Culture Studies*. 2023. № 3. С. 47–52. doi: 10.32782/facs-2023-3-7.
- 15 Зарицький А., Мрочко В. Етапи формування вокально-технічних навичок здобувачів вищої освіти у класі естрадного співу. *Fine Art and Culture Studies*. 2023. Вип. 1. С. 16–21.
- 16 Естрадне мистецтво. URL: <http://osvita.ua/vnz/reports/culture/10215/> (дата звернення: 09.11.2024).
- 17 Колоскова Ж. В. Розвиток емоційної стійкості майбутнього вчителя музичного мистецтва в класі вокалу. *Наукові записки*. Серія: Педагогічні науки. 2022. № 204. С. 138-143. doi: 10.36550/2415-7988-2022-1-204-138-143.
- 18 Ліпітюк Є. Камерний спів як засіб професійного розвитку студентів-вокалістів. *Часопис Національної музичної академії України ім. П.І. Чайковського*. 2024. № 1(62). С. 104–123. doi: 10.31318/2414-052X.1(62).2024.304970.

- 19 Лю В. Модель формування вокально-педагогічної майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*. 2016. № 1. С. 99–104.
- 20 Матюшенко-Матвійчук В. Вокальна підготовка на основі використання фонетичного методу. *Слобожанські мистецькі студії*. 2024. Вип. 1 (04). С. 74–78.
- 21 Мирошниченко В. Модель формування навичок імпровізації майбутнього артиста-вокаліста на заняттях сольного співу. *Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі*. 2023. № 7. С. 87–91. URL: <https://doi.org/10.28925/2518-766X.2022.714> (дата звернення: 09.11.2024).
- 22 Освітньо-професійна програма Середня освіта (Музичне мистецтво). Бакалавр, 2023 р. ДДПУ ім. Івана Франка. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1-V8YcmNpqIHBUrHZx4D4PTIJq0sshvS>.
- 23 Освітньо-професійна програма Середня освіта (Музичне мистецтво). Магістр, 2023 р. ДДПУ ім. Івана Франка. URL: <https://drive.google.com/drive/folders/1DOynnRuKkPFbJ8kzBQb7yt6Q3YgK0gDs>.
- 24 Павлюк Н. М, Павлічук В. І., Міщенко З. О. Методи формування вокальної майстерності на основі резонансного співу. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 55. Т. 3. С. 100–104.
- 25 Ростовський О. Я. Методика викладання музики у початковій школі [Текст] : навч.-метод. посіб. / О. Я. Ростовський ; голов. ред. Б. Є. Будний. – Т. : Навчальна книга - Богдан, 2001. – 215 с.
- 26 Рось З. П. Особливості роботи з розвитку вокально-виконавської техніки естрадно-джазових співаків : навч. посіб. Івано-Франківськ : СІМІК, 2019. 66с.
- 27 Сайт школи вокалу «ImproviNation». URL: <https://impro.ooo/> (дата звернення: 09.11.2024).

- 28 Сачок В. І. Концепція вокальної педагогіки Валентини Антонюк у контексті розвитку української вокальної школи. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2023. № 1. С. 295 – 301.
- 29 Сбітнева О. Ф. Розвиток вокальної культури майбутніх вокалістів у процесі фахового навчання. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2021. № 2(101), Ч. 1.
- 30 Сіньюань Н., Гуральник М. Емоційно-стильове відчуття музики композиторів-романтиків у здобувачів вищої освіти: історико-методологічні та теоретико-методичні аспекти формування у процесі фортепіанної підготовки : [монографія]. – К. : УДУ, 2023. – 204 с.
- 31 Стахевич О. Г. Основи вокальної педагогіки. Ч. 1: Природно-наукові теорії сольного співу : курс лекцій. Суми : СумДПУ. 2002. 92 с.
- 32 Тарасюк Л. М. Вплив вокального репертуару на формування особистості учня. *Слобожанські мистецькі студії*. 2024. № 2.
- 33 Ткаченко Т. В. Теоретико-методичні основи формування вокально-звукової культури майбутнього вчителя музики у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2010. 43 с.
- 34 Тянь Лінь. Сутність та зміст вокально-технічних умінь майбутнього вчителя музики: сутність і характерні особливості. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія та методика мистецької освіти*. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. Вип. 25 (30). С. 61-63.
- 35 Ушакова О. Інтерактивні методичні підходи вокальної підготовки до практики навчання естрадному співу. *Академічні візії*. 2022. № 8–9. С. 3–17.
- 36 Фарина Н. П., Івченко Г. А. Вокальна підготовка здобувачів вищої освіти: регіональна специфіка і динаміка. *Мистецька освіта та розвиток творчої особистості*. 2024. № 1. С. 100-104. doi: 10.32782/ART/2024-1-17.
- 37 Фоломєєва Н.А. Основи співу: навчально-методичний посібник. Суми,

2023. 222 с.
- 38 Фрайт І. В., Шуневич Є. В. Музично-педагогічні принципи вокальної педагогіки Володимирі Чайки. *Молодь і ринок*. 2021. № 4. С. 63–66.
- 39 Фрайт М. Нейхронаксічна теорія Р. Юссона : теорія і практика її застосування у сучасній вокальній педагогіці. *Молодь і ринок*. 2014. № 4(111). С. 125–127.
- 40 Чайка В. Мистецтво творити голосом. Роль психофізіологічного стану студента у розвитку його вокальної майстерності : поради педагога. Львів : Місіонер, 2008. 104 с.
- 41 Черній В. В., Одайник С. І. Тітова О. Р. Удосконалення вокально-виконавської майстерності в навчальному процесі : навч. посіб. Житомир, 2024. 166 с.
- 42 Чернікова С. В. Естрадне мистецтво в контексті розвитку суспільства. Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. 2005 №2. С. 86–94.
- 43 Шаповалова Р. Голосоутворення та його структурні компоненти в контексті навчання сольному співу. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/8259/1/%D0%9A%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%8F%20%D1%81%D1%82-2.pdf> (дата звернення: 09.11 2024).
- 44 Andersen C. Superfluidity: The psychology of peak performance. *Psychology Today*. 2013, March 11. URL: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/the-athletes-way/201303/superfluidity-the-psychology-peak-performance>.
- 45 Bremmer M., Nijs L. The Role of the Body in Instrumental and Vocal Music Pedagogy: A Dynamical Systems Theory Perspective on the Music Teacher's Bodily Engagement in Teaching and Learning. *Frontiers in Education*. 2020. Vol. 5. P. 79. doi: 10.3389/feduc.2020.00079.
- 46 Chaffin R., Imreh G., Crawford M. *Practicing Perfection: Memory and Piano Performance*. Mahwah: Erlbaum, 2002.

- 47 Clarke E. Understanding the psychology of performance. In: Rink J. (ed.) *Musical Performance: A Guide to Understanding*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. P. 59-72.
- 48 Coppel D.B. Sport Psychology and Performance Psychology: Contributions to the Mental Health of Athletes. In: Hong E., Rao A. (eds) *Mental Health in the Athlete*. Cham: Springer, 2020. doi: 10.1007/978-3-030-44754-0_21.
- 49 Famous Musicians with Stage Fright. Hello Music Theory. URL: <https://hellomusictheory.com/learn/famous-musicians-with-stage-fright/>.
- 50 Haldane C.R. Balancing Performing and Teaching Roles: The Voice of Classical Singers. *Frontiers in Psychology*. 2018. Vol. 9. P. 2503. doi: 10.3389/fpsyg.2018.02503.
- 51 Haldane C.R. Balancing Performing and Teaching Roles: The Voice of Classical Singers. *Frontiers in Psychology*. 2018. Vol. 9. P. 2503. doi: 10.3389/fpsyg.2018.02503.
- 52 Hassan M., Fang S., Malik A.A., et al. Impact of perceived social support and psychological capital on university students' academic success: testing the role of academic adjustment as a moderator. *BMC Psychology*. 2023. Vol. 11. P. 340. doi: 10.1186/s40359-023-01385-y.
- 53 Psychological Aspects of Voice Disorders. Ento Key.
- 54 Ragan K. Defining Evidence-Based Voice Pedagogy: A New Framework. *Journal of Singing*. 2018. Vol. 75, No. 2. P. 157–160.
- 55 Reyes-Bossio M., Corcuera-Bustamante S., Veliz-Salinas G., et al. Effects of psychological interventions on high sports performance: A systematic review. *Frontiers in Psychology*. 2022. Vol. 13. P. 1068376. doi: 10.3389/fpsyg.2022.1068376.
- 56 Sun J. Exploring the Impact of Music Education on the Psychological and Academic Outcomes of Students: Mediating Role of Self-Efficacy and Self-Esteem. *Frontiers in Psychology*. 2022. Vol. 13. P. 841204. doi: 10.3389/fpsyg.2022.841204.

- 57 The Juilliard School. Performance opportunities: Vocal arts. URL: <https://www.juilliard.edu/music/vocal-arts/performance-opportunities>.
- 58 The Psychology of Performance. Psychology Today. URL: <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/rethinking-mental-health/201511/the-psychology-performanc>